

Ispitivanje stavova vatrogasaca prema traženju psihološke pomoći nakon teških vatrogasnih intervencija

---

Kamenar, Karolina

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:678819>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Karolina Kamenar

**ISPITIVANJE STAVOVA
VATROGASACA PREMA TRAŽENJU
PSIHOLOŠKE POMOĆI NAKON TEŠKIH
VATROGASNIH INTERVENCIJA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

KAROLINA KAMENAR

**ISPITIVANJE STAVOVA
VATROGASACA PREMA TRAŽENJU
PSIHOLOŠKE POMOĆI NAKON TEŠKIH
VATROGASNIH INTERVENCIJA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Goran Milas

Sumentor: mr.sc., Zoran Komar

Zagreb, 2021.

Zahvala

Iako ne držim puno do titula, raznih institucionalnih priznanja, potvrda i diploma, koristim ovu priliku da se na kraju jednog životnog poglavlja zahvalim ljudima koji su ga obilježili.

Zahvaljujem kolegama s fakulteta na godinama rada i smijeha iza nas.

Posebna hvala mojim sestrama i najbližim prijateljima. Uz vas je svako mjesto na ovome svijetu dom.

Najveća hvala mami i tati na bezuvjetnoj podršci i ljubavi. Dugujem vam sve na svijetu, a zauzvrat posvećujem ovaj, kao i svaki budući uspjeh. Moja ste sigurna luka u koju ću se vraćati čitav život.

Na kraju, hvala mojim profesorima Zoranu Komaru i Goranu Milasu te kolegi Zoranu Šimiću na pomoći oko pisanja diplomskog rada. Također, zahvaljujem svim kolegama vatrogascima koji su sudjelovali u istraživanju.

Ispitivanje stavova vatrogasaca prema traženju psihološke pomoći nakon teških vatrogasnih intervencija.

Sažetak

Vatrogastvo u Hrvatskoj suočeno je s raznim problemima, a jedan od njih je nedovoljno/neadekvatno pružanje psihološke pomoći vatrogascima. Premalo pažnje posvećuje se psihičkom zdravlju vatrogasaca s obzirom na intenzitet i brojnost stresnih situacija koje doživljavaju na poslu. Stoga je temeljni cilj ovog istraživanja bio ispitati strukturu stavova vatrogasaca o traženju psihološke pomoći nakon teških vatrogasnih intervencija. U ovome istraživanju sudjelovalo je 605 vatrogasaca. Sudionici su imali od 15 do 69 godina, a prosječna dob sudionika je 39 godina ($SD=11,46$). Muških sudionika je 503 (83,1 %), a ženskih 102 (16,9 %). U istraživanju su sudjelovali vatrogasci iz javnih i dobrovoljnih postrojba iz svih županija Republike Hrvatske. Sudionici su ispunjavali *online* Upitnik za vatrogasce koji je konstruiran za potrebe ovog istraživanja. Rezultati su pokazali kako sudionici u ovome istraživanju više nisu nego jesu skloni stigmatizirati traženje psihološke pomoći. Prepoznaju vrijednost psihološke pomoći i učenja o temama iz psihologije te smatraju kako se vatrogasci ne bi trebali sami nositi s posljedicama teških vatrogasnih intervencija. Rezultati faktorske analize upućuju na postojanje tri stava vatrogasaca prema traženju psihološke pomoći, a nazvani su *Stigma*, *Prihvatanje psihološke pomoći* i *Skлонost samopomoći*. Pearsonovim koeficijentom korelacije utvrdilo se kako je od sociodemografskih podataka samo spol povezan sa nekim od stavova prema traženju psihološke pomoći (*Prihvatanje psihološke pomoći* i *Skлонost samopomoći*), koje i značajno predviđa u hijerarhijskoj regresijskoj analizi. Hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđeno je kako varijable vezane uz neinformiranost sudionika o psihološkoj djelatnosti i mišljenje o zapovjedniku značajno pridonose objašnjavaanju varijanci stavova prema traženju psihološke pomoći. Razlika među regijama u Hrvatskoj utvrđena su samo kod varijable *Skлонost samopomoći*, između južne i istočne regije.

Ključne riječi: vatrogasci, stavovi, psihološka pomoć

Examining the attitude of firefighters toward seeking psychological help after heavy fire-fighting interventions.

Abstract

Firefighting in Croatia faces various problems and one of them is insufficient/inadequate providing psychological help to firefighters. Not enough attention is paid to the mental health of firefighters, considering the intensity and number of stressful situations they experience at work. Therefore, the aim of this study was to examine the structure of firefighters' attitudes about seeking psychological help after heavy firefighting interventions. 605 firefighters participated in this study. Participants ranged in age from 15 to 69 years and the average age of participants was 39 years ($SD = 11.46$). There were 503 male participants (83.1%) and 102 female participants (16.9%). Both professional and voluntary firefighters from all counties of the Republic of Croatia participated in the study. Participants completed an online Questionnaire for Firefighters designed for the purposes of this study. The results showed that participants in this study were not inclined to stigmatize seeking psychological help. They recognize the value of psychological help and learning about psychology topics and believe that firefighters should not deal with the consequences of difficult firefighting interventions on their own. The results of the factor analysis indicate the existence of three attitudes of firefighters towards seeking psychological help and they are called Stigma, Acceptance of psychological help and Preference for self-help. Pearson's correlation coefficient determined that of the sociodemographic data, only gender is related to some of the attitudes towards seeking psychological help (Acceptance of psychological help and Preference for self-help), and predicts those factors in the hierarchical regression analysis. Hierarchical regression analysis found that the variables related to participants' lack of information about psychological activity and the opinion about the commander significantly contribute to explaining the variance of attitudes towards seeking psychological help. Difference between regions in Croatia was found only in the variable Preference for self-help, between the southern and eastern region.

Keywords: firefighters, attitudes, psychological help

Sadržaj

1. Uvod	2
1.1. Psihotrauma i psihičko zdravlje	2
1.2. Barijere u traženju psihološke pomoći	5
1.3. Stigma	6
1.4. Sociodemografska obilježja i traženje psihološke pomoći	7
1.5. Važnost ispitivanja stavova	8
1.6. Struktura vatrogastva u RH.....	9
2. Ciljevi i problemi	11
2.1. Cilj istraživanja	11
2.2. Problemi istraživanja	11
3. Metoda	12
3.1. Sudionici.....	12
3.2. Instrument.....	14
3.3. Postupak	14
4. Rezultati	15
4.1. Faktorska analiza	15
4.2. Povezanost mjernih konstrukata.....	18
4.3. Hijerarhijska regresijska analiza	21
4.4. Razlike među regijama Hrvatske.....	28
4.5. Prikaz dodatnih deskriptivnih rezultata	28
5. Rasprava	31
5.1. Faktorska struktura stavova o traženju psihološke pomoći	31
5.2. Sociodemografska obilježja i traženje psihološke pomoći	33
5.3. Neinformiranost i nekorisćenje usluga psihološke pomoći	36
5.4. Mišljenje o vatrogasnim zapovjednicima	37
5.5. Psiholozi u vatrogastvu	38
5.6. Zašto hrvatski vatrogasci ne traže stručnu psihološku pomoć?	39
5.7. Razlike u stavovima prema traženju psihološke pomoći s obzirom na regije Hrvatske	40
5.8. Ograničenja i buduća istraživanja	40
5.9. Jake strane istraživanja i praktične implikacije	41
6. Zaključak	43
7. Literatura	44
8. Prilozi	47
Prilog 1. Upitnik za vatrogasce.....	47

1. Uvod

Suočeni s raznim izazovima, vatrogasci svakodnevno štite svoje sugrađane od brojnih opasnosti. Bile to sile nad kojima čovjek nema kontrolu, ili pak nevolje u kojima se osoba nađe svojom krivnjom. Požari, poplave, potresi, ekološke i ine nesreće. Pružanje tehničke pomoći u nezgodama i opasnim situacijama, izvlačenje unesrećenih iz automobila nakon prometne nesreće, spašavanje ljudi i imovine ugroženih bilo kakvom prijetnjom – to sve spada u opis posla jednog vatrogasca. Sve nas od malena uče da im se obratimo ako se nađemo u nevolji, ako zatrebamo pomoć. Vraćamo li im jednakom mjerom i imaju li se oni kome obratiti za pomoć?

U Hrvatskoj još uvijek ne postoji sustav pružanja psihološke pomoći vatrogascima koji bi na adekvatan način pružao pomoć u slučaju potrebe. Izostanak takvog sustava rezultira nedovoljnim i neadekvatnim pružanjem psihološke pomoći vatrogascima (Šimić, 2018). Više nego ljudi koji se bave drugim, manje stresnim zanimanjima, vatrogasci su skolni razviti razna psihofizička oboljenja (Pavlič, 2012). To su ljudi koji u životu vide i sudjeluju u puno više tragedija i stresnih situacija nego prosječna osoba (Corneil, Beaton, Murphy, Johnson i Pike, 1999). Vatrogasci su u visokom riziku od razvijanja simptoma posttraumatskog stresnog poremećaja (Del Ben, Scotti, Chen i Fortson, 2006; Heinrichs i sur., 2005, prema Tamrakar, Langtry, Shevlin, Reid i Murphy, 2020), suicidalnih namjera (Hom, Stanley, Ringer i Joiner, 2016, prema Tamrakar i sur., 2020), poremećaja spavanja (Vargas de Barros, Martins, Saitz, Bastos i Ronzani, 2013, prema Tamrakar i sur., 2020) i zlouporabe alkohola (Carey, AlZaiti, Dean, Sessanna i Finnell, 2011, prema Tamrakar i sur., 2020).

1.1. Psihotrauma i psihičko zdravlje

Psihotrauma na razne načine pogađa mnoge ljude, a naročito vatrogasce, zbog opisa njihovog posla. Oni svakodnevno moraju biti spremni na suočavanje s raznim stresnim i potencijalno traumatičnim događajima (Jahnke, Poston, Haddock i Murphy, 2016). Istraživači kao primjer takvih događaja navode susret s teško ozljeđenim osobama, umirućim odraslim osobama i djecom te uznemirenim pojedincima pogođenim raznim nesrećama. Istraživanja pokazuju da često, odnosno ponavljajuće, doživljavanje traumatičnih događaja ima negativan utjecaj na emocionalno i mentalno zdravlje vatrogasaca (Jahnke i sur., 2016).

Jedno istraživanje u kojem su sudjelovali kanadski vatrogasci kojima je to stalan posao, pokazalo je da je 96.4% sudionika barem jednom doživjelo neki traumatični događaj (Nazari i sur., 2020). Točnije, njih 90 % izjavilo je da je to bio događaj koji je uključivao jednu ili dvije smrtno stradale osobe, a 81% je doživjelo događaj koji je uključivao višestruke teške tjelesne ozljede. U Kanadi je provedeno još jedno slično istraživanje gdje se pitalo vatrogasce jesu li prisustvovali potencijalno traumatskim događajima i koje elemente tragedije su uključivali ti događaji, ali u periodu od dva mjeseca (MacDermid i sur., 2019). Rezultati su pokazali da je u periodu od dva mjeseca 85% vatrogasaca svjedočilo nekom potencijalno traumatskom događaju. Njih 64% izjavilo je da je taj događaj uključivao jednu ili dvije smrti, 53% da su bili u direktnom doticaju s krvi i drugim tjelesnim izlučevinama te 33% da je spomenuti događaj uključivao višestruke teške tjelesne ozljede.

Nikić (2019, str. 51) u svojoj knjizi psihotraumu vješto naziva „užas zamrznut u pamćenju“. Budući da se vatrogasci susreću s traumatičnim događajima kroz cijeli radni vijek, a njihove posljedice potencijalno osjećaju i kasnije, nužno je brinuti se o njihovom mentalnom zdravlju. Teškom intervencijom smatra se ona koja životno ugrožava vatrogasca, njegove kolege i druge ljude, koja uključuje ozlijeđene i/ili smrtno stradale osobe te ostale situacije koje bi kod vatrogasca mogle rezultirati poteškoćama u funkcioniranju te razvojem raznih oblika psihičkih teškoća kao što su depresija, anksioznost, zlouporaba sredstava ovisnosti, posttraumatski stresni poremećaj (PTSP) i slično.

Posttraumatski stresni poremećaj (PTSP) je poremećaj koji se javlja nakon izlaganja ili svjedočenja nekom traumatskom događaju, primjerice izloženost prijetnji smrti, ozbiljnoj ozljedi ili seksualnom nasilju. Osobe koje razviju ovaj poremećaj često se prisjećaju i u mislima ponovno proživljavaju traumatski događaj te imaju uznemirujuće snove. Uz to, osobe se udaljavaju od osoba s kojima su prije bile bliske, ne uživaju više u aktivnostima u kojima su prije uživali, previše su razdražljivi i preosjetljivi te imaju poteškoća s pažnjom. Narušena je poslovna sposobnost i opća kvaliteta života oboljelog (American Psychiatric Association, 2013).

Istraživanje provedeno na profesionalnim vatrogascima Javne vatrogasne postrojbe Grada Zagreba pokazuje da 8,4 % zadovoljava kriterije PTSP-a (Pavlić, 2012). Autorica dodaje kako postoji sumnja da je realno stanje drugačije i to u smjeru veće prisutnosti posttraumatske simptomatologije, što se nije pokazalo u upitnicima zbog neadekvatnih uvjeta popunjavanja, odnosno uvjeta koji nisu omogućili potpunu anonimnost.

Kim i sur. (2019) pokazali su vezu između izloženosti vatrogasaca traumatičnim događajima vezanim za rad i njihovih radnih ograničenja. Izloženost radnim traumatičnim događajima vatrogasaca povezana je ne samo s mentalnim zdravljem i posttraumatskim stresom već i s fizičkim, psihosocijalnim i radnim ograničenjima u poslu. Izloženi traumatičnim događajima i patnji drugih ljudi, vatrogasci mogu razviti simptome slične onima koje ima žrtva požara ili neke druge nepogode/nesreće, odnosno, mogu razviti takozvani „sekundarni“ PTSP (Durkin i Bekerian, 2000).

Osim stresa koji vatrogasci doživljavaju vezano za vatrogasne intervencije, prisutan je i takozvani „organizacijski stres“. On je povezan s lošim menadžmentom, neadekvatnom potporom nadređenih i problemima u interpersonalnim odnosima. Konstantna izloženost stresu, neovisno o izvoru stresa, ima veliki doprinos u obolijevanjima kod vatrogasaca (Durkin i Bekerian, 2000). Osobe koje rade u podređenom odnosu, odnosno one koje moraju svakodnevno slušati svog šefa (u ovom slučaju zapovjednika), u velikoj su opasnosti da postanu žrtve raznih psihičkih ozljeda ako ih pretpostavljeni neopravdano i prekomjerno frustrira (Nikić, 2019). Mogu se razviti mržnja i revolt prema nadređenom, a to utječe ne samo na odnos između pojedinca i zapovjednika, nego i na cijelu postrojbu.

Psihičko zdravlje često je zanemarivano. U mnogim zemljama je broj samoubojstava veći od broja ljudi koji poginu u prometnim nesrećama (Silobrčić Radić, 2011). Budući da je broj samoubojstava jedan od pokazatelja ugroženosti mentalnog zdravlja, čini se da je pred mnogim državama još dalek put do destigmatizacije psihičkih bolesti i pronalaženja funkcionalnih nacionalnih programa i politike koja bi promovirala zaštitu psihičkog zdravlja. U vatrogasnoj populaciji također postoji problem visoke stope samoubojstava. Studija provedena u Americi pokazala je da je u 2017. godini više vatrogasaca i policajaca počinilo samoubojstvo nego je njih smrtno stradalo obavljajući dužnost (Hayes, 2018, prema Šimić, 2018).

Kada bi se sustavno vodila briga o psihičkom stanju pripadnika operativnih snaga, vjerojatno bi se umanjio štetan utjecaj nakupljenog stresa. Iz tog razloga, potrebno je naglašavati važnost brige o psihičkom zdravlju, kao i važnost formiranja sustava koji bi odgovarao na potrebe ovako složenog zanimanja.

1.2. Barijere u traženju psihološke pomoći

Iako je potvrđeno da korištenje psihološke pomoći daje dobre rezultate za razne poteškoće s kojima se ljudi susreću (Wampold, 2001), oni još uvijek nisu skloni tražiti psihološku pomoć kada im je potrebna. Uz sve benefite koje donosi, manje od trećine ljudi koji osjete potrebu za psihološkom pomoći će je u konačnici zatražiti i koristiti (Andrews, Issakidis i Carter, 2001). Zanimljiv je podatak da čak dvije trećine ljudi koji već imaju dijagnozu neke psihičke bolesti, smatraju kako im psihološka pomoć nije potrebna (Codony i sur., 2009).

Razlozi zbog kojeg ljudi nisu skloni traženju psihološke pomoći su razni, a Husain (2019) u svome radu navodi nekoliko njih; osobe ne vjeruju da će im tretman pomoći, imaju loša vlastita (ili tuđa) dosadašnja iskustva traženja psihološke pomoći, ne brinu se za svoje mentalno zdravlje, boje se osude društva i osjećaju sram radi psihičkih problema. Autorica Topkaya (2015) je u svojem istraživanju metodom polustrukturiranog intervjua ispitala čimbenike koji utječu na odluku odraslih osoba da potraže psihološku pomoć. Sudionici su bili osobe koje ne koriste ili su prekinule proces korištenja psihološke pomoći. Kao glavne razloge za nekorištenje iste naveli su socijalnu stigmatu, nespремnost da o svojim problemima pričaju s nepoznatom osobom, mišljenje da privatni problemi trebaju ostati unutar obitelji, uvjerenje da samostalno mogu riješiti svoje probleme te nedovoljno znanje o procesu psihološke pomoći.

Vatrogasci također nisu skloni tražiti psihološku pomoć unutar institucije u kojoj rade, niti su obavezni to činiti (Tamrakar i sur., 2020). Nedavno je provedeno *online* istraživanje u kojem je sudjelovao velik broj profesionalnih vatrogasaca iz UK, njih 2156, koje je istraživalo pristup, stavove i sklonosti prema psihološkoj pomoći (Gulliver i sur., 2019). Velik broj vatrogasaca, njih 68%, izjavio je da ne bi kolegama preporučili stručnu psihološku pomoć unutar sustava vatrogastva. To je zabrinjavajuć podatak, s obzirom na to da su osobe sklonije tražiti pomoć ako im je netko preporučio (Vogel, Wade, Wester, Larson i Hackler, 2007). Poznavanje nekoga tko je tražio psihološku pomoć povezano je s pozitivnim očekivanjima od usluge psihološke pomoći, pozitivnim stavovima prema traženju psihološke pomoći, kao i s namjerom traženja pomoći (Vogel i sur., 2007).

Provedena je meta-analiza koja je uključivala osoblje hitnih službi te je otkriveno da je najčešće spominjana barijera za traženje psihološke pomoći nepovjerljivost i strah od negativnog utjecaja na karijeru (Haugen, McCrillis, Smid i Nijdam, 2017). Nadalje, navode kako pojedinci koji bi željeli potražiti psihološku pomoć, kao barijeru u traženju iste spominju nedostatak vremena za provedbu procesa psihološke pomoći i manjak informacija gdje mogu

potražiti pomoć. Ti nalazi se razlikuju od onih dobivenih u Ujedinjenom Kraljevstvu u istraživanju Gulliver i sur. (2019), gdje je 81% vatrogasaca izjavilo da su tijekom radnog vijeka u vatrogastvu imali pristup službama koje su pružale psihološku pomoć unutar vatrogastva. Unatoč dostupnosti programa i službi za pružanje psihološke pomoći, većina njih je potražila pomoć unutar svoje obitelji i kod supružnika (67%), a 60 % njih je potražilo stručnu psihološku pomoć privatnim putem. Gulliver i sur. (2019) navode kako vatrogasci ne traže psihološku pomoć zbog manjka profesionalne pomoći koja je u skladu s vatrogasnom kulturom. Jeannette i Scoboria (2008) su u svome istraživanju dobili nalaz kako o traumatičnim događajima vatrogasci preferiraju razgovarati sa svojim kolegama koji ih razumiju i upoznati su sa stresorima koji su specifični za vatrogastvo. Gulliver i sur. (2019) ističu još kako je uz nepovjerljivost najviše spominjana barijera za traženje psihološke pomoći strah od stigme.

1.3. Stigma

Kakav će stav pojedinac imati prema psihološkoj pomoći i hoće li je zatražiti kada mu bude potreba, uvelike ovisi o okolini u kojoj živi. Mišljenje da psihološku pomoć koriste „luđaci“ još uvijek je relativno često, unatoč nastojanjima destigmatizacije traženja psihološke pomoći od strane stručnjaka koji se bave mentalnim zdravljem. Stavovi koje ima okolina, prenose se na daljnje generacije. Djeca „upijaju“ stavove svojih roditelja, okoline i medija. Informacije koje se dobivaju preko medija, najčešće putem interneta, često sadrže senzacionalističke natpise i dezinformacije. To može biti veoma štetno, s obzirom na osjetljivost tematike. Tako se jačaju negativni stereotipi prema mentalnim poteškoćama i produbljuje se stigma. Pojedinac koji odrasta u takvom okruženju, čak i ako osjeti potrebu za psihološkom pomoći, osjeća sram, nelagodu i boji se osude okoline. Kada smo odmalena izloženi nekom stavu kojeg društvo podržava, kasnije ga je teško izmijeniti.

Stigma koja je vezana za traženje psihološke pomoći najčešći je razlog zašto ljudi ne traže istu (Corrigan, 2004; Husain, 2019). Blaine (2000) je stigmom definirao kao percepciju manje vrijednosti zbog karakteristike koja se smatra socijalno nepoželjnom. Takve percepcije često dovode do stereotipa, predrasuda i diskriminacije osoba koje traže psihološku pomoć (Corrigan, 2004). Između ostalog, vatrogasci ne traže psihološku pomoć zbog straha da će biti percipirani slabima i da će izgubiti poštovanje kolega (Hom i sur., 2016, Thurnell-Read i Parker, 2008, Yarnal, Dowler i Hutchinson, 2004, prema Tamrakar i sur., 2020).

Stavovi prema traženju psihološke pomoći mogu se predvidjeti na temelju straha od društvene stigme (Vogel, Wester, Wei i Boysen, 2005). Točnije, osobe su se češće odlučivale na korištenje psihološke pomoći ako su ih njima bliski ljudi podržali u tome. Također, na temelju straha od stigme može se predvidjeti namjera korištenja nekog oblika psihološke pomoći u budućnosti (Deane i Chamberlain, 1994).

Prema Husain (2019) stigma je opasnija od mentalne bolesti. Zbog stigme koju nosi traženje psihološke pomoći, ljudi ostaju zakinuti stručne pomoći koja im je potrebna. Stereotipi koji su povezani s mentalnim bolestima uključuju mišljenje da su ti ljudi opasni, nekompetentni i karakterno slabi (Husain, 2019). Isti autor ističe da stigma ne zahvaća samo osobu koja traži psihološku pomoć nego i njegovu obitelj. Također, jačina stigme varira od kulture do kulture.

Vogel, Wade i Haake (2006) u svome istraživanju opisuju stigmom vezanu za traženje psihološke pomoći, a koja je usmjerena prema samom sebi. Tako pojedinci smatraju sebe manje vrijednima, to jest, tražeći pomoć narušavaju pozitivnu sliku o samome sebi. Rezultati navedenog istraživanja pokazuju kako pojedinci koji su već tražili pomoć osjećaju tu stigmom u manjoj mjeri. Corrigan (2004) slično opisuje stigmom usmjerenu prema sebi, odnosno, navodi kako je to smanjenje pojedinčeva samopouzdanja i osjećaja vrijednosti uzrokovano samoprocjenom da je socijalno nepoželjan.

1.4. Sociodemografska obilježja i traženje psihološke pomoći

Autori Mackenzie, Gekoski i Knox (2006) istraživali su utjecaj dobi i spola na stavove prema stručnoj psihološkoj pomoći. Istraživanje je obuhvaćalo 206 odraslih osoba, većinom ženskog spola, koje su ispunjavale upitnike vezane za stavove prema psihološkoj pomoći, psihijatrijskim simptomima, prijašnjem iskustvu traženja psihološke pomoći, kao i namjerama za traženje iste. Rezultati su pokazali da su ženski spol i starija dob pozitivno povezani s pozitivnijim stavovima prema traženju psihološke pomoći, iako su i dob i spol u interakciji s bračnim statusom i razinom obrazovanja. Dob i spol su također bili povezani s namjerama traženja psihološke pomoći, na način da su žene iskazivale više namjere za traženje psihološke pomoći, kao i osobe starije životne dobi. Istraživači sugeriraju da su rezultati takvi zbog toga što su žene otvorenije prema procesu psihološke pomoći (Mackenzie i sur., 2006).

Picco i sur. (2016) ispitivali su stavove prema traženju profesionalne psihološke pomoći i rezultate su tumačili s obzirom na tri dobivene dimenzije: „Otvorenost prema traženju psihološke pomoći“, „Vrijednost u traženju psihološke pomoći“ i „Preferencija da se pojedinac sam nosi sa svojim problemima“. Osobe mlađe dobi (18-34) i osobe koje nikada nisu bile u braku ostvarile su značajno više rezultate na dimenziji „Otvorenost prema traženju psihološke pomoći“, dok su osobe niže razine obrazovanja ostvarile značajno niže rezultate. Osobe niže razine obrazovanja više preferiraju rješavati probleme same nego što to preferiraju osobe više razine obrazovanja (Picco i sur., 2016). Za razliku od drugih istraživanja (Mackenzie i sur. 2006; Vogel i Wester, 2003), u ovome istraživanju nije utvrđena razlika među spolovima.

Berger, Levant, McMillan, Kelleher i Sellers (2005) u svome istraživanju proučavali su kako konflikt rodni uloga, tradicionalna ideologija muškosti i dob utječu na traženje stručne psihološke pomoći kod muškaraca. Rezultati su pokazali kako muškarci koji su postigli više rezultate na upitnicima koji su mjerili konflikt rodni uloga i tradicionalnu ideologiju muškosti imaju negativnije stavove prema traženju psihološke pomoći. Stariji muškarci su imali pozitivnije stavove prema traženju psihološke pomoći od mlađih. Aleksitimija, koja se definira kao poteškoća u doživljavanju, izražavanju i razmišljanju o vlastitim emocijama (Tylor, Ryan i Bagby, 1985, prema Berger i sur. 2005), nije povezana sa stavovima prema traženju psihološke pomoći (Berger i sur., 2005).

Vatrogasci koji imaju manje radnog staža u vatrogastvu češće će tražiti pomoć kod obitelji ili supružnika, kolege ili zapovjednika, dok će vatrogasci s više radnog staža prije potražiti stručnu psihološku pomoć privatno (Gulliver i sur, 2019). Sukladno tome, Tamrakar i sur. (2020) tvrde kako će vatrogasci koji su u službi više od 31 godinu manje vjerojatno tražiti pomoć u svojoj okolini u usporedbi s grupom vatrogasaca koja je u službi do 10 godina. Rezultati pokazuju kako vatrogaskinje rjeđe traže pomoć od prijatelja i supružnika u usporedbi sa svojim muškim kolegama (Tamrakar i sur., 2020). To istraživanje ukazuje na generalno visoki postotak vatrogasaca koji se oslanjaju na svoje supružnike i od njih traže podršku (48,7 %), s obzirom na to koliko se oslanjaju na socijalnu podršku okoline (23%).

1.5. Važnost ispitivanja stavova

Autori Eagly i Chaiken (1998, prema Hewstone i Stroebe, 2003) definirali su stav kao psihološku tendenciju koja je izražena vrednovanjem nekog objekta s određenom razinom

odobravanja ili neodobravanja. Objekt stava može biti konkretan ili apstraktan, što znači da osoba može imati stav o bilo čemu što ima na umu. Prema Aronson, Wilson i Akert (2005) stavovi se sastoje od emocionalne sastavnice (koju čine emocionalne reakcije prema objektu stava), spoznajne sastavnice (koju čine misli i vjerovanja o objektu stava) i ponašajne sastavnice (koju čine postupci ili vidljivo ponašanje prema objektu stava).

Najvažnije karakteristike stavova su da se teško mijenjaju, odnosno relativno su trajni, stečeni su te imaju direktno i dinamičko djelovanje. Služe tome da bi se pojedinci lakše prilagodili svojoj sredini te kao standardi za naše ocjene i zaključke. Djeluju i kao pokretačka snaga za naše postupke, a ponašanje je više predvidljivo ako je stav snažan.

Stavovi prema traženju psihološke pomoći najbolji su prediktori stvarnog traženja psihološke pomoći kada je ona potrebna (Cramer, 1999). U državama gdje su sudionici imali lošije stavove o traženju psihološke pomoći, tamo su i manje koristili usluge psihološke pomoći (Cramer, 1999). Iz tog razloga, bitno je ispitati stavove vatrogasaca prema traženju psihološke pomoći.

1.6. Struktura vatrogastva u RH

Osim što je zanimanje vatrogasaca zahtjevno i složeno, složena je i struktura vatrogastva u Republici Hrvatskoj. Prema podacima Hrvatske vatrogasne zajednice za 2017. godinu, u Hrvatskoj je bilo ukupno 113 107 vatrogasaca, od kojih je operativnih vatrogasaca u DVD-ovima bilo 19 434, a operativnih vatrogasaca iz javnih vatrogasnih postrojbi 1 948. Iz navedenih podataka može se vidjeti da je operativnih vatrogasaca iz redova dobrovoljnih vatrogasnih društava mnogo više nego onih vatrogasaca zaposlenih u javnim vatrogasnim postrojbama. To je jedna specifičnost vatrogastva koju ne možemo vidjeti u ostalim službama (vojsci, policiji, medicinskim službama i slično). U usporedbi s drugim državama, postotak dobrovoljnih vatrogasaca u RH dosta je veći naspram onog u Americi (67 %) ili Kanadi (83 %). S jedne strane, takva raspodjela ljudstva komplicira sustavno praćenje vatrogastva i ljudskih resursa, otežava planiranje i slično. S druge strane, to je lijep primjer suradnje ljudi koje spaja njihov cilj, a to je pomoć sugrađanima koji su u nevolji.

Velik broj vatrogasaca iz mnogobrojnih DVD-ova (ukupno 1 800) u Hrvatskoj, dokazuje kako je vatrogastvo ujedno i kulturalno nasljeđe, svojevrsna tradicija. Mnogi vatrogasci članovi su DVD-a od malih nogu, a to je često po uzoru na nekoga iz njihove obitelji.

Smisao osnivanja i djelovanja DVD-a jest provođenje vatrogasne djelatnosti (kao osnovne djelatnosti), odnosno sudjelovanje u intervencijama, osposobljavanje i uvježbavanje svojih članova kako bi mogli djelovati kada se to od njih traži i slično. Ono čemu svakodnevno možemo svjedočiti je da pripadnici dobrovoljnih vatrogasnih društava rade puno više od samog provođenja vatrogasne djelatnosti. Pored prijeko potrebne fizičke pomoći koju pružaju u raznim nepogodama, dobrovoljna vatrogasna društva promoviraju druženje, koheziju ljudi te nesebičan dobrovoljni rad u službi pomoći drugome u bilo kojem obliku i u bilo kojim okolnostima.

Da je to tako, vatrogasci su itekako pokazali u godini provođenja ovog istraživanja. Početkom 2020. godine Zagreb je pogodio snažan potres, a vatrogasci su mjesecima sanirali štete, popravljali dimnjake i krovništva te bili na usluzi građana. Gledajući godinu kao cjelinu, to je bila godina u kojoj se cijeli svijet, pa tako i Hrvatska, borila s jednom od najvećih pandemija u čovječanstvu. Vatrogasci su u vrijeme zabrane kretanja patrolirali po ulicama i brinuli da pojedinci ne krše propisane mjere za zaštitu građana. Krajem 2020., znatno jači potres pogodio je Petrinju i izazvao još veće štete i stradanja nego potres u Zagrebu. Vatrogasci, što profesionalni, što dobrovoljni, bili su među prvima koji su pritekli u pomoć. Jedinice vatrogasnih postrojbi mobilizirane su u najoštećenija područja da tamo pomažu ljudima obnoviti njihove domove i pruže im uvjete dostojanstvene za život. Prema podacima Hrvatske vatrogasne zajednice, od 28. prosinca 2020. do 10. siječnja 2021. na području Sisačko-moslavačke županije odrađeno je više od 8000 intervencija s gotovo 7000 vatrogasaca. Čini se da je geslo koje je davno ušiveno na mnoge vatrogasne zastave „Bogu na slavu, bližnjemu na spas“ utkano i u mnoga ljudska srca, koja također zaslužuju nečiju brigu, oslonac i pomoć.

Priloženi brojevi i dane informacije više su no dovoljne da se stekne dojam koliko je tema psihološke pomoći vatrogascima važna i koliko je psihološka struka potrebna vatrogastvu. Ova tema izuzetno je vrijedna za istraživanje jer, koliko je znano, do sada nije provedeno istraživanje stavova vatrogasaca prema psihološkoj pomoći u Hrvatskoj.

2. Ciljevi i problemi

2.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je konstrukcija upitnika i utvrđivanje faktorske strukture skale stavova hrvatskih vatrogasaca prema traženju psihološke pomoći.

2.2 Problemi istraživanja

1) Ispitati na koji način i u kolikoj mjeri su stavovi vatrogasaca o traženju psihološke pomoći povezani s sociodemografskim obilježjima.

2) Ispitati na koji način i u kolikoj mjeri su stavovi vatrogasaca o traženju psihološke pomoći povezani sa neinformiranosti o psihološkoj djelatnosti i mišljenjem o zapovjedniku.

3) Ispitati postoje li regionalne razlike u stavovima prema traženju psihološke pomoći.

Hipoteza 1a: Očekuje se da će spol biti značajno povezan sa stavovima prema traženju psihološke pomoći, na način da će ženski spol biti povezan sa pozitivnijim stavovima prema traženju psihološke pomoći.

Hipoteza 1b: Očekuje se da će dob biti značajno povezana sa stavovima prema traženju psihološke pomoći, na način da će starija dob biti povezana sa pozitivnijim stavovima prema traženju psihološke pomoći.

Hipoteza 1c: Očekuje se da će razina obrazovanja biti značajno povezana sa stavovima prema traženju psihološke pomoći, na način da će viša razina obrazovanja biti povezana sa pozitivnijim stavovima prema traženju psihološke pomoći.

Hipoteza 2a: Očekuje se da će neinformiranost o psihološkoj djelatnosti biti značajno povezana sa stavovima prema traženju psihološke pomoći, na način da će viša razina neinformiranosti biti povezana s negativnijim stavovima prema traženju psihološke pomoći.

Hipoteza 2b: Očekuje se da će mišljenje o zapovjedniku biti značajno povezano sa stavovima prema traženju psihološke pomoći, na način da će pozitivnije mišljenje o zapovjedniku biti povezano sa pozitivnijim stavovima prema traženju psihološke pomoći.

Hipoteza 3: Očekuje se da ne postoje regionalne razlike u stavovima prema traženju psihološke pomoći.

3. Metoda

3.1. Sudionici

U ovome istraživanju sudjelovalo je 605 vatrogasaca. Najmlađi sudionik imao je 15 godina, najstariji 69, a prosječna dob sudionika je 39 godina ($SD=11,46$). Muških sudionika je 503 (83,1 %), a ženskih 102 (16,9 %). Najviše sudionika u vrijeme provedbe istraživanja bilo je stalno zaposleno (84,3 %), 4,8 % ih je bilo nezaposleno, a ostali su bili povremeno zaposleni (2 %), učenici i studenti (5,1%) i umirovljenici (3,8%). U istraživanju su sudjelovali sudionici iz svih županija Republike Hrvatske, a detaljni prikaz nalazi se u tablici 1. U tablici 2. nalazi se prikaz stupnja obrazovanja sudionika, a u tablici 3. prisutnost određenoj vatrogasnoj skupini.

Tablica 1. Prikaz sudionika po županijama

	Frekvencija	Postotak	Kumulativni postotak
Zagrebačka	72	11,9	11,9
Krapinsko-zagorska	78	12,9	24,8
Sisačko-moslavačka	29	4,8	29,6
Karlovačka	15	2,5	32,1
Varaždinska	88	14,5	46,6
Koprivničko-križevačka	36	6,0	52,6
Bjelovarsko-bilogorska	6	1,0	53,6
Primorsko-goranska	12	2,0	55,5
Ličko-senjska	16	2,6	58,2
Virovitičko-podravska	12	2,0	60,2
Požeško-slavonska	16	2,6	62,8
Brodsko-posavska	1	,2	63,0
Zadarska	15	2,5	65,5
Osječko-baranjska	53	8,8	74,2
Šibensko-kninska	17	2,8	77,0
Vukovarsko-srijemska	19	3,1	80,2
Splitsko-dalmatinska	21	3,5	83,6

Istarska	7	1,2	84,8
Dubrovačko-neretvanska	6	1,0	85,8
Međimurska	62	10,2	96,0
Grad Zagreb	24	4,0	100,0
Ukupno	605	100,0	

Tablica 2. Prikaz broja sudionika prema njihovom stupnju obrazovanja

	Frekvencija	Postotak	Kumulativni postotak
osnovna škola	9	1,5	1,5
srednja stručna sprema	400	66,1	67,6
viša stručna sprema (prvostupnik)	103	17,0	84,6
visoka stručna sprema (magistar)	90	14,9	99,5
završen poslijediplomski studij (mr.sc. , mr. spec. , dr.sc.)	3	0,5	100,0
ukupno	605	100,0	

Tablica 3. Prikaz broja sudionika prema pripadnosti vatrogasnoj skupini

	Frekvencija	Postotak	Kumulativni postotak
član DVD-a bez zvanja i osposobljavanja	5	,8	,8
vatrogasna mladež	3	,5	1,3
vatrogasac	139	23,0	24,3
vatrogasni dočasnik	114	18,8	43,1
vatrogasni časnik	135	22,3	65,5
viši vatrogasni časnik	59	9,8	75,2
imam prekvalifikaciju za zanimanje vatrogasca/vatrogaskinje ili vatrogasnog tehničara/vatrogasne tehničarke	150	24,8	100,0
ukupno	605	100,0	

Uzorak čini 116 (19,1 %) vatrogasaca koji djeluju u javim vatrogasnim postrojbama za grad ili općinu, 547 vatrogasaca iz dobrovoljnih vatrogasnih društava (90,4 %), 33 vatrogasca koji djeluju u profesionalnoj postrojbi u gospodarstvu (5,4 %), te 13 (2,1%) iz dobrovoljnih vatrogasnih postrojbi u gospodarstvu. Treba istaknuti da se pojedini sudionici mogu nalaziti u više kategorija (npr. u isto vrijeme biti pripadnici javih vatrogasnih postrojba za grad ili općinu i dobrovoljnog vatrogasnog društva). Razlika između dobrovoljnih i profesionalnih vatrogasaca jest poglavito u tome što je vatrogastvo za profesionalne vatrogasce posao za koji dobiju novčanu naknadu, a dobrovoljni vatrogasci nisu ničime obvezani sudjelovati na vatrogasnim intervencijama niti su za to plaćeni. Od ukupnog broja sudionika njih 442 (73,1%) barem jednom su sudjelovali u nekoj teškoj vatrogasnoj intervenciji, dok njih 163 (26,9%) nisu nikada sudjelovali u istoj.

3.2. Instrument

Za potrebe ovog istraživanja, konstruiran je upitnik koji ispituje stavove prema traženju psihološke pomoći kod vatrogasaca. Upitnik je konstruiran zbog toga što u Hrvatskoj ne postoji upitnik koji se bavi konkretno ovom tematikom. Postoji nekoliko upitnika koji ispituju stavove prema traženju psihološke pomoći, ali s obzirom da se ovo istraživanje bavi specifičnom populacijom (vatrogascima), javila se potreba za novim upitnikom.

Nakon osmišljavanja većeg boja čestica, u upitnik su konačno uključene samo one za koje se višestrukim konzultacijama zaključilo da su dovoljno jasne i prikladne za ispitivanje željene teme. U konačnu verziju upitnika uključeno je 38 tvrdnji. Sudionici su označavali svoje odgovore na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva. 7 pitanja odnose se na sociodemografske podatke (spol, dob, županija u kojoj sudionik živi, razina obrazovanja, radni status, članstvo u vatrogasnim postrojbama i pripadnost grupi vatrogasaca s obzirom na zvanja i osposobljavanja). Cijeli upitnik nalazi se u *Prilogu 1*.

3.3. Postupak

Hrvatskoj vatrogasnoj zajednici je putem *e-maila* poslana molba da prosljede poveznicu na (*online*) upitnik svim vatrogasnim zapovjednicima županija. Vatrogasni zapovjednici županija poveznicu su dalje proslijedili svim vatrogasnim postrojbama u županiji.

Upitnik je primjenjivan isključivo *online* putem. Sudionicima je prije početka rješavanja prikazana poruka u kojoj se objašnjava svrha istraživanja. Također, naglašeno je kako je sudjelovanje u istraživanju u potpunosti anonimno i dobrovoljno.

4. Rezultati

4.1. Faktorska analiza

S ciljem provjere faktorske strukture provedena je eksploratorna faktorska analiza. Korištena je analiza glavnih komponenata uz Promax rotaciju. Postepeno su izbačene čestice koje su imale visoko zasićenje na dva faktora, smanjivale pouzdanost, zasebno tvorile jedan faktor ili se sadržajno nisu uklapale u analizu. Sve čestice iz upitnika i razlog zbog kojeg pojedine čestice nisu ušle u analizu nalaze se u *Prilogu 1*.

Provjereni su KaiserMeyer-Olkin test ($KMO = 0.871$) i Bartlettov test sfericiteta ($\chi^2 = 3120,48$, $df = 136$, $p < .01$). Navedeni parametri opravdavaju provedbu navedene analize. Najjasnija struktura koja je ujedno pokazala i zadovoljavajuću pouzdanost je ona koja uključuje 17 čestica i tvori 3 faktora. Izlučeni faktori zajedno objašnjavaju 50,39 % varijance. Konačna faktorska struktura prikazana je u tablici 4.

Prvi faktor objašnjava 28,59 % varijance i nazvan je *Stigma*. On sadrži 7 čestica koje se odnose na sram i nelagodu povezanu s traženjem psihološke pomoći. Primjer čestice glasi „Važni ljudi u mojem životu imali bi lošije mišljenje o meni ako bi nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć. Cronbachov alpha koeficijent iznosi 0,806.

Drugi faktor sadrži 6 čestica, a objašnjava 14,76 % varijance. Ovaj faktor nazvan je *Prihvatanje psihološke pomoći*. Čestice ispituju stavove vezane za spremnost pojedinca da sudjeluje u aktivnostima vezanima za poboljšanje mentalnog zdravlja te da potiče kolege na to. Nadalje, ispituje se i stav o tome pomažu li znanja iz psihologije vatrogascima te ima li u obrazovanju vatrogasaca prostora za teme iz psihologije. Primjer čestice glasi „Poticao bih kolege vatrogasce da potraže pomoć psihologa ako im je potrebna.“. Cronbachov alpha koeficijent iznosi 0,825.

Treći faktor sadrži najmanji broj čestica, njih 4, a nazvan je *Sklonost samopomoći*. Objasnjava 7,05% varijance. Odnosi se na stav pojedinca da psihološka pomoć nije potrebna, odnosno da bi se pojedinac sam trebao nositi sa svojim problemima. Primjer čestice glasi „Traženje psihološke pomoći trebala bi biti zadnja opcija.“. Cronbachov alpha koeficijent

iznosi 0,633. Iz priloženog može se vidjeti da je vrijednost Cronbach alpha koeficijenta kod faktora *Stigma i Prihvatanje psihološke pomoći* iznad 0,8, što se tumači kao vrlo dobro. Faktor *Sklonost samopomoći* ima unutarnju konzistentnost koja se tumači kao osrednja (iznad 0,6).

Tablica 4. *Matrica faktorske strukture nakon Promax rotacije*

Čestice	1	2	3
Moji kolege bi zbijali šale na račun vatrogasca koji bi nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć.	,807		
Kada bi netko iz postrojbe koristio usluge psihologa, ostali se ne bi osjećali sigurno kada bi išli zajedno na intervenciju.	,798		
Smatrao bih se manje vrijednim od drugih kolega vatrogasaca, kada bih posjećivao psihologa.	,698		
Važni ljudi u mojem životu imali bi lošije mišljenje o meni ako bi nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć.	,695		
Kada bih potražio stručnu psihološku pomoć nakon teške intervencije, osjećao bih se nelagodno.	,614		
Kada bih posjećivao psihologa, nikome to ne bih rekao.	,572		
Ljudi više ne bi gledali vatrogasce kao heroje, kada bi nakon teških intervencija išli na razgovor k psihologu.	,560		
Želio bih steći više znanja iz psihologije u vatrogastvu.		,838	
Spreman sam sudjelovati u edukacijama o očuvanju psihičkog zdravlja.		,809	
Poticao bih kolege vatrogasce da potraže pomoć psihologa ako im je potrebna.		,763	
Znanja iz psihologije mogu mi pomoći u vatrogastvu.		,722	
U vatrogasnoj školi i na obukama treba više edukacije o suočavanju sa stresom, ponašanju u kriznim situacijama i slično.		,684	
Psihološka pomoć mora biti dostupna svakom vatrogascu.		,475	
Vatrogasci se trebaju bez ičije pomoći nositi sa psihičkim posljedicama vatrogasne intervencije.			,817
Ulaganje u unaprjeđenje sustava psihološke pomoći vatrogascima, bilo bi nepotrebno „bacanje novaca“.			,659
Traženje psihološke pomoći trebala bi biti zadnja opcija.			,638
Ako se osjećam loše poslije teške vatrogasne intervencije, nije potrebno ništa poduzimati u vezi toga.			,469

Tablica 5. *Korelacije između faktora*

Faktori	1	2	3
(1) Stigma	-	-,18	,22
(2) Prihvaćanje psihološke pomoći		-	-,48
(3) Sklonost samopomoći			-

Valja napomenuti kako su sve čestice koje tvore faktor *Stigma* formulirane u negativnom smjeru, odnosno, niski rezultat predstavlja manje izražen osjećaj stigme. Na isti način formulirane su i tvrdnje koje tvore faktor *Skлонost samopomoći*. Dakle, manji rezultat na tim tvrdnjama sugerira da osoba nema izraženu tu preferenciju. Čestice koje tvore faktor *Prihvaćanje psihološke pomoći* formulirane su tako da veći rezultat na tim tvrdnjama znači da osobe misle da je vrijedno tražiti psihološku pomoć i učiti o temama iz psihologije. To je razlog zašto faktor *Prihvaćanje psihološke pomoći* negativno korelira sa ostala dva. Korelacije su prikazane u tablici 5, a visina korelacija upućuje na opravdanost korištenja kosokutne promax rotacije jer faktori nisu nezavisni. Povezanost između faktora niska je do umjerena, što sugerira na postojanje 3 stava.

S obzirom na navedene rezultate, može se reći da su ovim upitnikom ispitivana tri stava vatrogasaca prema psihološkoj pomoći. Za potrebe daljnjih analiza, sve čestice koje tvore pojedini faktor spojene su u jednu, pa su tako dobivene tri kompozitne varijable. One su kreirane tako da predstavljaju srednju vrijednost svih čestica iz pojedinog faktora. U tablici 6 prikazani su deskriptivni podaci navedenih varijabli.

Tablica 6. *Rezultati deskriptivne analize (N=605)*

	C	TR	K-S
Stigma	2,14	1 – 4,86	<0,001
Prihvaćanje psihološke pomoći	4,5	1,2 – 5	<0,001
Skлонost samopomoći	1,75	1 – 5	<0,001

Napomena: C – medijan, TR – totalni raspon, K-S – p-vrijednost Kolmogorov-Smirnovljevog testa normaliteta distribucije

Kao što je vidljivo u tablici 6, medijan prve kompozitne varijable *Stigma* je 2,14, što pokazuje da sudionici u ovome istraživanju više nisu nego jesu skloni stigmatizirati traženje psihološke pomoći i misle da ono više nije nego jest stigmatizirano od strane društva. Medijan varijable *Prihvaćanje psihološke pomoći* iznosi 4,5, što je blizu maksimalnoj točki skale. To

znači da sudionici procjenjuju da je psihološka pomoć iznimno važna te da je vrijedno učiti o temama iz psihologije. Kod treće varijable, koja se naziva *Sklonost samopomoći*, medijan iznosi 1,75. To znači da sudionici misle kako bi bilo dobro kada bi vatrogasci imali neku stručnu osobu na raspolaganju nakon teške vatrogasne intervencije, odnosno kako se sa njenim posljedicama ne bi morali nositi sami.

4.2. Povezanost mjernih konstrukata

Kako bi se ispitala povezanost mjernih konstrukata korišteni su Pearsonovi koeficijenti korelacije. U tablici 7 prikazani su koeficijenti korelacije između tri kompozitne varijable, odnosno tri stava prema traženju psihološke pomoći, nekih sociodemografskih varijabli i varijabli koje su vezane uz informiranost sudionika o psihološkoj djelatnosti.

Kao što je ranije spomenuto, sva tri faktora statistički su značajno povezana. Varijabla *Prihvatanje psihološke pomoći* negativno korelira s preostale dvije zbog suprotnog smjera na koji su čestice postavljene.

Od svih sociodemografskih varijabli, samo je spol povezan s nekim od stavova vatrogasaca prema psihološkoj pomoći. Varijabla *Prihvatanje psihološke pomoći* statistički značajno je povezana sa spolom u smislu da su žene spremnije učiti o temama iz psihologije i smatraju psihološku pomoć vrijednijom nego muškarci. Varijabla *Sklonost samopomoći* statistički je značajno povezana sa spolom na način da muškarci pokazuju veću preferenciju da se nose sa problemima bez stručne pomoći nego žene.

U tablici 7 tvrdnje koje se nalaze uz brojeve 9-13 vezane su uz informiranost sudionika o psihološkoj djelatnosti. Svaka od tih tvrdnji statistički je značajno povezana barem s jednim od stavova prema psihološkoj pomoći.

Tablica 8 prikazuje koeficijente korelacije između spomenuta tri stava prema traženju psihološke pomoći, mišljenja o zapovjedniku i činjenice je li osoba prisustvovala teškoj vatrogasnoj intervenciji. Sve čestice vezane uz mišljenje o zapovjedniku statistički su značajno povezane barem s jednim od stavova prema psihološkoj pomoći. Vidljiva je povezanost varijable *Sklonost samopomoći* i iskustva sudjelovanja u teškim vatrogasnim intervencijama, na način da ljudi koji su sudjelovali u takvoj intervenciji više preferiraju sami nositi se sa svojim problemima. Ova povezanost je na granici značajnosti.

Tablica 7. Pearsonovi koeficijenti korelacije između varijabli uključenih u istraživanje

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Stigma (1)	1	-,18**	,22**	-,05	,00	,00	,05	,05	,35**	,00	,01	-,01*	,38**
Prihvatanje psihološke pomoći (2)		1	-,48**	-,01	,10*	-,00	,03	-,03	-,08**	-,01	,11**	,25**	-,16**
Sklonost samopomoći (3)			1	,02	-,12**	-,01	-,05	-,01	,19**	,10*	,06	-,13**	,25**
Dob (4)				1	-,19**	,16**	,01	,09*	-,09*	,04	,01	,03	-,11**
Spol ¹ (5)					1	-,22**	,06	-,22**	,04	-,03	,01	,13**	-,04
Skupina u vatrogastvu (6)						1	,10*	,54**	,06	-,04	-,09*	-,06	,02
Razina obrazovanja (7)							1	,02	-,09*	-,16**	-,16**	,07	-,11**
Dobrovoljni/ profesionalni vatrogasci (8)								1	,05	-,02	-,07	-,07	,10*
Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju (9)									1	-,06	-,03	-,12**	,34**
Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć (10)										1	,73**	,23**	-,02
Znam na koji način bi mi bila pružena psihološka pomoć kada bih je zatražio (11)											1	,21**	,02
Znam razliku između psihologa i psihijatra (12)												1	-,07
Psiholozi odmah daju ljudima dijagnoze i etiketu „bolesnika“ (13)													1

Napomena: ¹Spol je kodiran 1 = muškarci, 2 = žene; * p < 0,05, ** p < 0,01

Tablica 8. Pearsonovi koeficijenti korelacije između varijabli uključenih u istraživanje

	1	2	3	4	5	6	7	8
Stigma (1)	1	-,18**	,22**	,38**	-,10*	,21**	-,21**	,01
Prihvatanje psihološke pomoći (2)		1	-,48**	-,16**	,36**	-,06	,13**	,04
Sklonost samopomoći (3)			1	,16**	-,24**	,08	-,06	-,09*
Moj zapovjednik bi imao manje povjerenja u mene kada bih nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć. (4)				1	-,11**	,36**	-,27**	-,10*
Zapovjednik treba imati ovlasti poslati vatrogasca na razgovor kod psihologa. (5)					1	-,17**	,17**	,01
Mog zapovjednika ne zanima psihička spremnost postrojbe. (6)						1	-,55**	-,08
Moj zapovjednik bi se angažirao da dobijem psihološku pomoć ako bi mi bila potrebna. (7)							1	,01
Iskustvo teške vatrogasne intervencije ¹ (8)								1

Napomena: ¹Iskustvo teške vatrogasne intervencije je kodirano 1= da, 2 = ne; * p < 0,05, ** p < 0,01

4.3. Hijerarhijska regresijska analiza

Provedbom Kolmogorov-Smirnovljevog testa utvrđeno je da raspodjele rezultata na svim varijablama koje su prikazane u tablici 6 značajno odstupaju od normalne raspodjele. Odstupanje od preduvjeta normaliteta distribucija i značajna asimetričnost raspodjela pojedinih rezultata dovode u pitanje opravdanost korištenja parametrijskih postupaka. Ipak, kod dovoljno velikog uzorka kao što je ovaj, opravdano je koristiti parametrijske postupke. Usprkos tome što narušen preduvjet normalnosti distribucija u modelima regresijske analize potencijalno predstavlja ugrozu valjanosti rezultata, Schmidt i Finan (2018) navode kako su uz dovoljno veliki uzorak modeli regresijske analize robusni na narušenu pretpostavku normaliteta te je moguće provesti regresijsku analizu.

Provedene su hijerarhijske regresijske analize, s ciljem da se utvrdi doprinos sociodemografskih varijabli, činjenice je li osoba prisustvovala teškoj vatrogasnoj intervenciji, čestica koje su vezane uz informiranost sudionika o psihološkoj djelatnosti i mišljenja o zapovjedniku objašnjenju triju stavova vatrogasaca prema psihološkoj pomoći. Tri stava dobivena su ranije u istraživanju faktorskom analizom, a to su *Stigma*, *Prihvatanje psihološke pomoći* i *Sklonost samopomoći*.

Budući da se dob, skupina unutar vatrogastva (s obzirom na činove), razina obrazovanja i pripadnost dobrovoljnim ili javnim postrojbama nisu pokazale statistički značajno povezane niti s jednom kriterijskom varijablom, nisu uvrštene u hijerarhijske regresijske analize. Ostale varijable uvrštene su u sve tri hijerarhijske regresijske analize, neovisno o povezanosti s pojedinom kriterijskom varijablom. U prvom koraku svih modela hijerarhijskih regresijskih analiza uvedena je sociodemografska varijabla spola, kako bismo statistički kontrolirali njegov doprinos. U drugom koraku analiza uvedene su varijable vezane uz informiranost sudionika o psihološkoj djelatnosti. U trećem koraku analiza uvedene su varijable vezane uz mišljenje o zapovjedniku. U posljednjem koraku analiza uvedena je varijabla koja sadrži podatak o tome je li sudionik ikada sudjelovao u nekoj teškoj vatrogasnoj intervenciji ili nije.

Tablica 9. Rezultati hijerarhijske regresijske analize s kriterijskom varijablom Stigma

	β	R	R^2	ΔR^2	ΔF
1. korak					
Spol	,004	,004	,000	,000	,011
2. korak					
Spol	,011				
Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju	,258*				
Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć	,040	,458	,21	,21	31,37*
Znam na koji način bi mi bila pružena psihološka pomoć kada bih je zatražio	,005				
Znam razliku između psihologa i psihijatra	-,034				
Psiholozi odmah daju ljudima dijagnoze i etiketu „bolesnika“	,306*				
3. korak					
Spol	,008				
Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju	,196*				
Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć	,057				
Znam na koji način bi mi bila pružena psihološka pomoć kada bih je zatražio	,025				
Znam razliku između psihologa i psihijatra	-,034				
Psiholozi odmah daju ljudima dijagnoze i etiketu „bolesnika“	,265*				
Moj zapovjednik bi imao manje povjerenja u mene kada bih nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć.	,235*	,539	,291	,081	16,727*
Zapovjednik treba imati ovlasti poslati vatrogasca na razgovor kod psihologa.	-,012				

Mog zapovjednika ne zanima psihička spremnost postrojbe.	,024				
Moj zapovjednik bi se angažirao da dobijem psihološku pomoć ako bi mi bila potrebna.	-,108*				
<hr/>					
4. korak					
Spol	-,009				
Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju	,199*				
Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć	,061				
Znam na koji način bi mi bila pružena psihološka pomoć kada bih je zatražio	,025				
Znam razliku između psihologa i psihijatra	-,031				
Psiholozi odmah daju ljudima dijagnoze i etiketu „bolesnika“	,263*				
Moj zapovjednik bi imao manje povjerenja u mene kada bih nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć.	,240*	,542	,293	,002	2,011
Zapovjednik treba imati ovlasti poslati vatrogasca na razgovor kod psihologa.	-,012				
Mog zapovjednika ne zanima psihička spremnost postrojbe.	,025				
Moj zapovjednik bi se angažirao da dobijem psihološku pomoć ako bi mi bila potrebna.	-,109*				
Iskustvo teške vatrogasne intervencije	,053				

*p < .05

Rezultati prikazani u tablici 9 pokazuju da drugi korak u analizi, kojeg čini skup varijabli vezanih uz informiranost sudionika o psihološkoj djelatnosti, najviše pridonosi objašnjenju *Stigme*. Utjecaj spola i iskustva teške vatrogasne intervencije pokazao se statistički neznačajan. U konačnom modelu ukupan postotak objašnjene varijance *Stigme* iznosi 29,3%.

Tablica 10. Rezultati hijerarhijske regresijske analize s kriterijskom varijablom Prihvaćanje psihološke pomoći

	β	R	R^2	ΔR^2	ΔF
1. korak					
Spol	,100*	,100	,010	,010	5,970*
2. korak					
Spol	,058				
Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju	-,005				
Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć	-,186*	,324	,105	,095	12,407*
Znam na koji način bi mi bila pružena psihološka pomoć kada bih je zatražio	,197*				
Znam razliku između psihologa i psihijatra	,224*				
Psiholozi odmah daju ljudima dijagnoze i etiketu „bolesnika“	-,149*				
3. korak					
Spol	,068				
Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju	,030				
Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć	-,176*				
Znam na koji način bi mi bila pružena psihološka pomoć kada bih je zatražio	,172*				
Znam razliku između psihologa i psihijatra	,186*				
Psiholozi odmah daju ljudima dijagnoze i etiketu „bolesnika“	-,125*				
Moj zapovjednik bi imao manje povjerenja u mene kada bih nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć.	-,087*	,471	,222	,117	21,821*
Zapovjednik treba imati ovlasti poslati vatrogasca na razgovor kod psihologa.	,313*				

Mog zapovjednika ne zanima psihička spremnost postrojbe.	,070				
Moj zapovjednik bi se angažirao da dobijem psihološku pomoć ako bi mi bila potrebna.	,096*				
<hr/>					
4. korak					
Spol	,062				
Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju	,032*				
Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć	-,175*				
Znam na koji način bi mi bila pružena psihološka pomoć kada bih je zatražio	,172*				
Znam razliku između psihologa i psihijatra	,187*				
Psiholozi odmah daju ljudima dijagnoze i etiketu „bolesnika“	-,126*				
Moj zapovjednik bi imao manje povjerenja u mene kada bih nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć.	-,085*	,472	,222	,000	0,231
Zapovjednik treba imati ovlasti poslati vatrogasca na razgovor kod psihologa.	,313*				
Mog zapovjednika ne zanima psihička spremnost postrojbe.	,070				
Moj zapovjednik bi se angažirao da dobijem psihološku pomoć ako bi mi bila potrebna.	,096*				
Iskustvo teške vatrogasne intervencije	,019				

*p < .05

Hijerarhijska regresijska analiza također je provedena i za utvrđivanje percepcije vrijednosti psihološke pomoći i učenja o temama iz psihologije kod vatrogasaca. Iz tablice 10 vidljivo je da samo podaci o tome je li osoba sudjelovala u teškoj vatrogasnoj intervenciji ne pridonose statistički značajno mogućnosti predviđanja rezultata. Postotak objašnjene varijance u ovoj analizi je 22,2 %. Postotku objašnjene varijance najviše pridonosi treći korak hijerarhijske regresijske analize, odnosno čestice vezane uz mišljenje o zapovjedniku.

Tablica 11. Rezultati hijerarhijske regresijske analize s kriterijskom varijablom Sklonost samopomoći

	β	R	R^2	ΔR^2	ΔF
1. korak					
Spol	-,123*	,123	,015	,015	9,136*
2. korak					
Spol	-,102*				
Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju	,121*				
Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć	,163*	,341	,116	,101	13,460*
Znam na koji način bi mi bila pružena psihološka pomoć kada bih je zatražio	-,028				
Znam razliku između psihologa i psihijatra	-,114*				
Psiholozi odmah daju ljudima dijagnoze i etiketu „bolesnika“	,204*				
3. korak					
Spol	-,104*				
Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju	,096*				
Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć	,157*				
Znam na koji način bi mi bila pružena psihološka pomoć kada bih je zatražio	-,013				
Znam razliku između psihologa i psihijatra	-,089*				
Psiholozi odmah daju ljudima dijagnoze i etiketu „bolesnika“	,180*				
Moj zapovjednik bi imao manje povjerenja u mene kada bih nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć.	,071	,403	,163	,047	8,140*
Zapovjednik treba imati ovlasti poslati vatrogasca na razgovor kod psihologa.	-,199*				

Mog zapovjednika ne zanima psihička spremnost postrojbe.	,009				
Moj zapovjednik bi se angažirao da dobijem psihološku pomoć ako bi mi bila potrebna.	-,003				
<hr/>					
4. korak					
Spol	-,094*				
Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju	,094*				
Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć	,154*				
Znam na koji način bi mi bila pružena psihološka pomoć kada bih je zatražio	-,013				
Znam razliku između psihologa i psihijatra	-,091*				
Psiholozi odmah daju ljudima dijagnoze i etiketu „bolesnika“	,181*				
Moj zapovjednik bi imao manje povjerenja u mene kada bih nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć.	,067	,404	,163	,001	0,643
Zapovjednik treba imati ovlasti poslati vatrogasca na razgovor kod psihologa.	-,199*				
Mog zapovjednika ne zanima psihička spremnost postrojbe.	,009				
Moj zapovjednik bi se angažirao da dobijem psihološku pomoć ako bi mi bila potrebna.	-,003				
Iskustvo teške vatrogasne intervencije	-,032				

*p < .05

Kod treće hijerarhijske regresijske analize u ovome istraživanju kriterijska varijabla bila je *Sklonost samopomoći*. Sudjelovanje u teškoj vatrogasnoj intervenciji u ovoj analizi objašnjava tek 0,1 % varijance kriterija, što znači da se ta varijabla kao i u prethodne dvije analize, pokazala neznačajnom. Postotak objašnjene varijance u konačnom modelu iznosi 16,3 %.

4.4. Razlike među regijama Hrvatske

Kako bi se provjerilo postoje li razlike u regijama Hrvatske s obzirom na stavove prema traženju psihološke pomoći, prostor Republike Hrvatske podijeljen je na 4 regije: Sjevernu, Središnju, Istočnu i Južnu Hrvatsku. U Sjevernu Hrvatsku smo uvrstili Koprivničko-križevačku županiju, Varaždinsku i Međimursku županiju. Istočna Hrvatska obuhvaća Bjelovarsko-bilogorsku županiju i sve županije istočno od nje te dodatno Sisačko-moslavačku županiju. Središnju Hrvatsku čine Grad Zagreb te Zagrebačka, Karlovačka i Krapinsko-zagorska županija. Sve ostale županije spadaju u Južnu Hrvatsku.

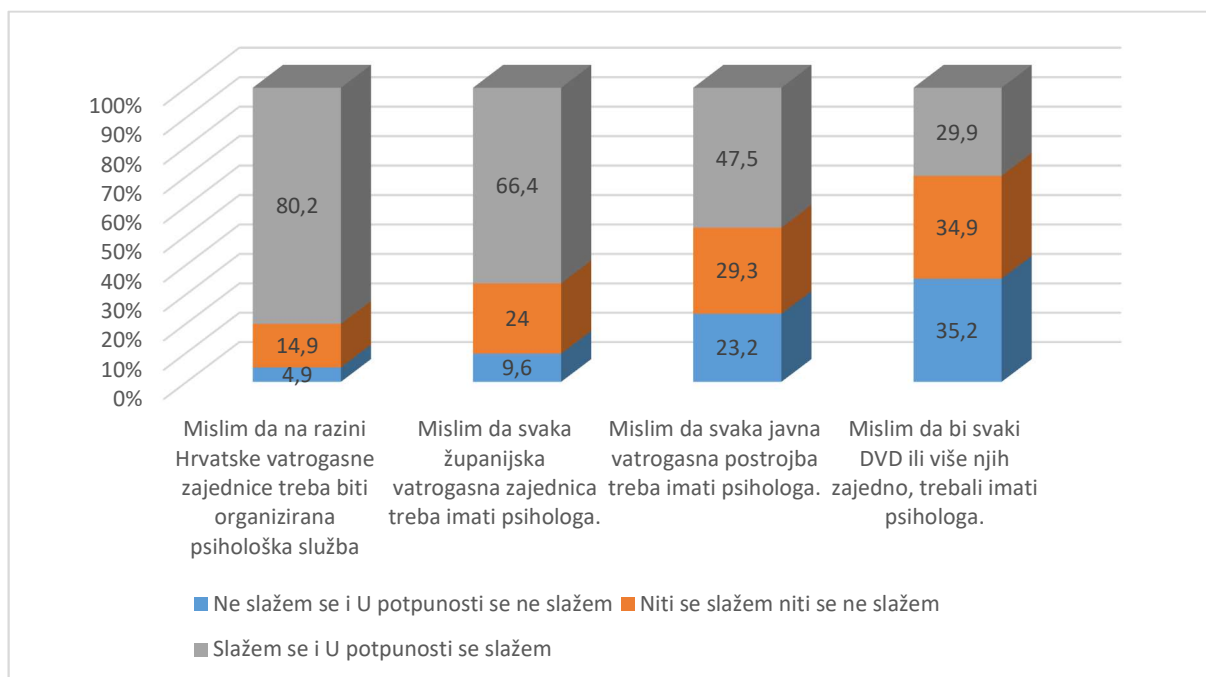
Proveden je Levenov test homogenosti, koji je pokazao kako varijabla *Stigma* ne zadovoljava uvjete za korištenje jednosmjerne ANOVA-e, stoga se kod te varijable nisu promatrale razlike.

Provođenjem ANOVA-e na preostala dva stava prema traženju psihološke pomoći, utvrđena je statistički značajna razlike kod stava *Sklonost samopomoći* ($F=3,26$, $p<,05$). Jedina pronađena razlika je u dimenziji *Sklonost samopomoći* između Istočne i Južne Hrvatske, na način da sudionici iz Južne Hrvatske pokazuju manju sklonost samopomoći (pozitivnije gledaju na obraćanje psihologu za stručnu pomoć). Ta razlika nije jako izražena, ali je Tukey HSD post hoc testom utvrđeno je da je značajna ($p=,039$).

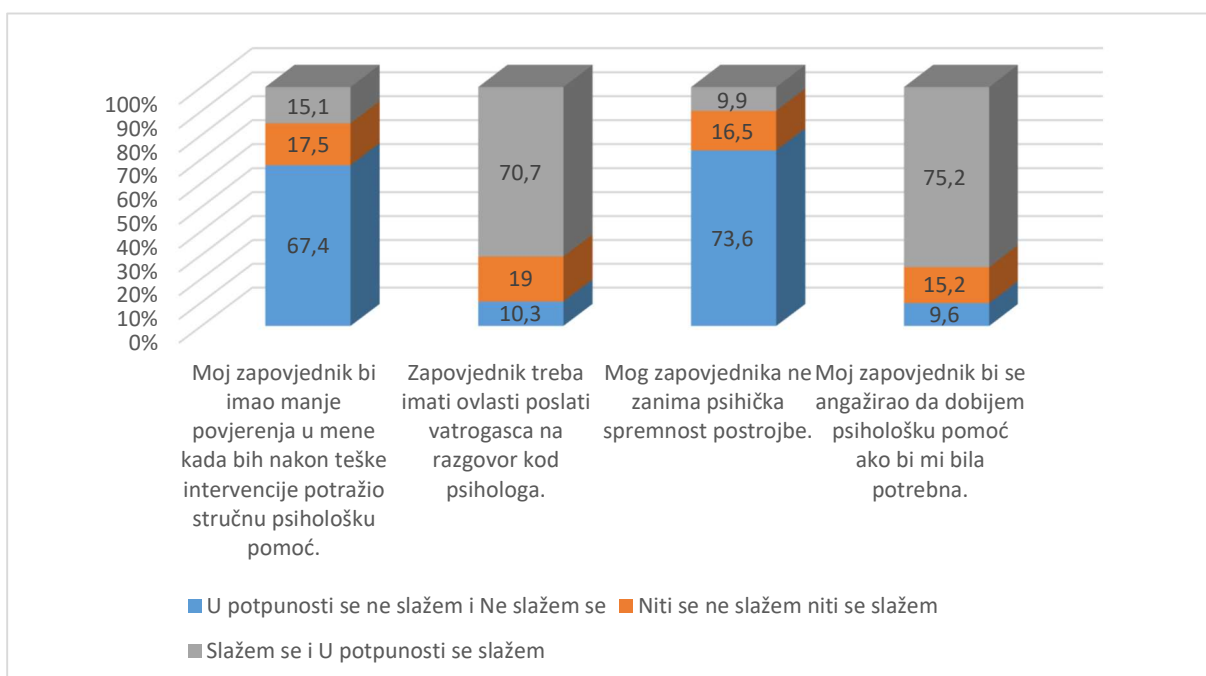
4.5. Prikaz dodatnih deskriptivnih rezultata

Ovo istraživanje donijelo je još neke podatke koji povezuju psihologiju i vatrogastvo, stoga su oni prikazani u nastavku rada.

Više od 90 % sudionika ovog istraživanja smatra kako psihološka pomoć mora biti dostupna svakom vatrogascu ($M=4,64$, $SD=0,83$). Manje od 10 % sudionika misli da je psihološka pomoć u vatrogastvu dobro organizirana ($M=2,03$, $SD=1,1$). Sudionici smatraju kako na razini Hrvatske vatrogasne zajednice treba biti organizirana psihološka služba, a isto tako da svaka županijska vatrogasna zajednica i svaka javna vatrogasna postrojba treba imati psihologa. Mišljenja o tome treba li svaki DVD ili više njih zajedno imati psihologa su podijeljena. Detaljniji prikaz odgovora nalazi se u *Slici 1*.

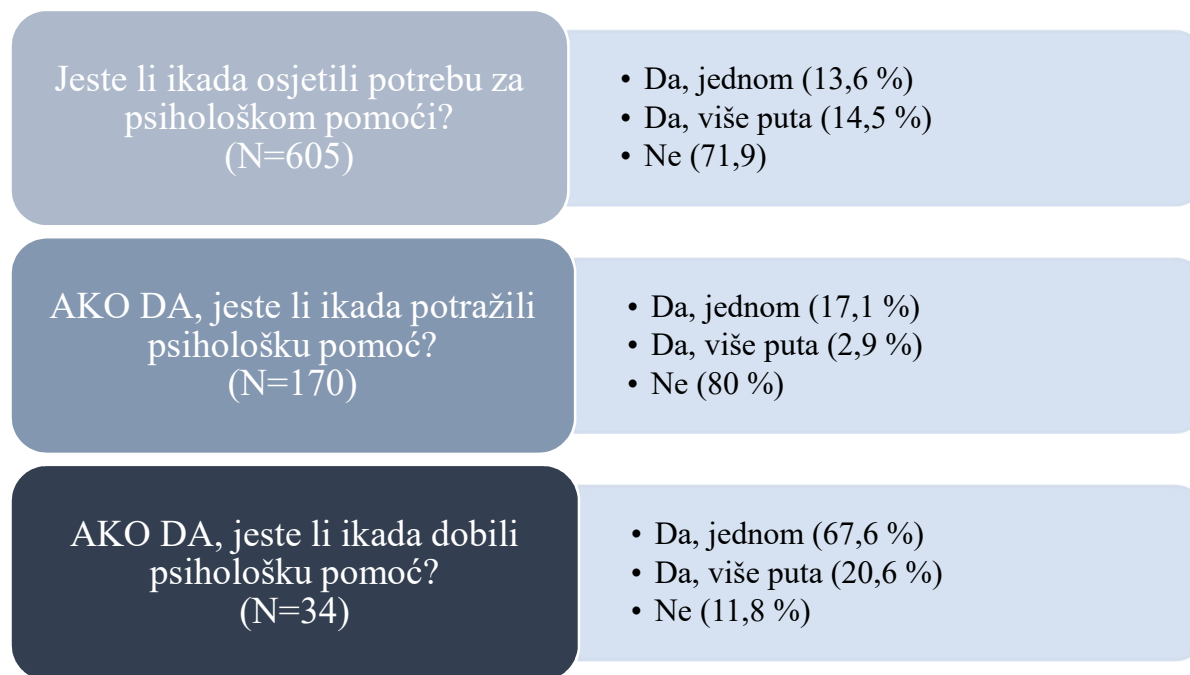

Slika 1. Deskriptivni podaci vezani za stavove sudionika o potrebi rada psihologa na više razina vatrogasne hijerarhije (N=605)

Slika 2. Deskriptivni podaci vezani za mišljenje sudionika o zapovjedniku (N=605)

Rezultati prikazani u *Slici 2* upućuju na to da sudionici generalno imaju mišljenje kako su njihovi zapovjednici osjetljivi na temu psihološke pomoći te da bi se potrudili da je omoguće svim vatrogascima.

Slika 3. Rezultati vezani za doživljenu potrebu, traženje i dobivanje psihološke pomoći sudionika

Slika 3 prikazuje frekvencije odgovora na tri pitanja koja se tiču doživljene potrebe za psihološkom pomoći te traženja i dobivanja iste. 435 sudionika izjavilo je da nikada nisu osjetili potrebu za psihološkom pomoći, a njih 170 koji su tu potrebu osjetili jednom ili više puta odgovarali su na sljedeće pitanje. Čak 80 % (N=136) ljudi koji su osjetili potrebu za psihološkom pomoći je nikada nisu potražili. Otprilike desetina vatrogasaca koji su potražili psihološku pomoći nikada je nisu dobili.

5. Rasprava

Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati stavove vatrogasaca o psihološkoj pomoći te ispitati mogućnost predviđanja tih stavova. Kako bi bilo moguće ispitati postavljene hipoteze na samom početku istraživanja konstruiran je Upitnik za vatrogasce te je provedena eksploratorna faktorska analiza. Kako bi se pokušalo odrediti koji su prediktori stavova o psihološkoj pomoći, najprije su provjerene korelacije među varijablama, a zatim je provedena regresijska analiza. Ciljevi ovog istraživanja uvelike proizlaze iz nedostatka istraživanja koja se bave psihološkom pomoći u vatrogastvu, posebice u Hrvatskoj.

5.1. Faktorska struktura stavova o traženju psihološke pomoći

Rezultati eksploratorne faktorske analize pokazali su da upitnik ima trofaktorsku strukturu. Dobiveni faktori nazvani su *Stigma* (7 čestica), *Prihvatanje psihološke pomoći* (6 čestica) i *Sklonost samopomoći* (4 čestice) s obzirom na sadržaj čestica. Povezanost između faktora prikazana u tablici 5 niska je do umjerena, što sugerira na postojanje 3 stava. Zbrojeni su rezultati na česticama koje su u pojedinom faktoru i taj rezultat se dijeli s brojem čestica, kako bi se dobila srednja vrijednost odgovora kod čestica koje tvore jedan faktor.

Kao što je ranije spomenuto, utvrđena je niska do umjerena povezanost između tri faktora dobivena faktorskom analizom. To nije iznenađujuće, jer je za očekivati da osobe koje vide vrijednost u psihološkoj pomoći i učenju o temama iz psihologije isto tako smatraju da je u redu tražiti pomoć od stručne osobe (da se sa psihičkim problemima ne moramo nositi sami) te da traženje pomoći ne stigmatiziraju.

Ono što iznenađuje je razina stigme koja je, u prosjeku, blizu najnižoj točki. U većini drugih istraživanja se stigma ističe kao jedna od najznačajnijih barijera za traženje psihološke pomoći, bilo kod opće populacije (Corrigan, 2004; Husain, 2019; Topkaya, 2015), bilo kod vatrogasaca (Hom i sur., 2016, prema Tamrakar i sur., 2020). Aritmetička sredina odgovora na česticama je 2,28 ($SD=0,69$), a medijan iznosi 2.14 (1 predstavlja najmanju razinu stigme, a 5 najveću). Jedan od potencijalnih razloga slabije izraženosti stigme nego što bi se moglo očekivati na temelju rezultata prethodnih studija, može biti taj što su neke studije provedene prije dosta godina. U posljednje vrijeme mnogo se radi na podizanju svijesti o važnosti psihološke pomoći te se nastoji skinuti breme stigme sa svih koji su potražili psihološku pomoć. Stigmatizacija ljudi koji su koristili ili i dalje koriste usluge profesionalne psihološke pomoći i dalje postoji, ali se može pretpostaviti trend smanjivanja stigmatizacije na temelju same

činjenice da sve više ljudi u nekom periodu svog života zatraže stručnu pomoć. Potencijalni razlog zbog kojeg se kod vatrogasaca stigmatizacija ne ističe kao toliko velika barijera za traženje psihološke pomoći i zbog kojeg vatrogasci potencijalno u manjoj mjeri stigmatiziraju traženje psihološke pomoći je taj što većina vatrogasaca tijekom svojih intervencija doživi velik broj traumatičnih iskustava (MacDermid i sur., 2019; Nazari i sur., 2020) i tako možda postanu svjesni potrebe za psihološkom pomoći.

Rezultati pokazuju kako sudionici u ovome istraživanju velikim dijelom smatraju kako je u redu tražiti psihološku pomoć te kako se osoba ne treba nužno sama nositi sa svojim problemima. Faktor koji se bavi tom problematikom u ovom istraživanju nazvan je *Sklonost samopomoći*. Aritmetička sredina iznosi 1,87 ($SD=0,78$), a medijan 1,75 (1 znači da osoba preferira tražiti psihološku pomoć za svoje probleme, dok 5 znači da se osoba sama nosi sa svojim problemima bez ičije pomoći). Uvriježeno je i tradicionalno mišljenje da problemi moraju ostati unutar obitelji. Takvo mišljenje sve više kopni u individualističkim društvima, ali je i dalje prisutno kod kolektivističkih društava poput onih u azijskim državama. Azijati u znatno manjoj mjeri traže psihološku pomoć jer je to jako stigmatizirano. Stigmatizaciji je izložena cijela obitelj, a ne samo pojedinac koji je zatražio psihološku pomoć. Pojedinci koji ipak potraže psihološku pomoć u takvoj kulturi puno teže nalaze stalan posao, smještaj i životnog partnera (Husain, 2019).

Na česticama koje obuhvaća faktor koji je nazvan *Prihvatanje psihološke pomoći* sudionici u ovom istraživanju postigli su neočekivano visoke rezultate. Aritmetička sredina čestica iz tog faktora iznosi 4,32 ($SD=0,67$), a medijan iznosi 4,5 (pri čemu 1 znači da sudionici ne vide vrijednosti u psihološkoj pomoći niti u učenju o psihološkim temama, a 5 da sudionici vide izuzetnu vrijednost u psihološkoj pomoći i učenju o temama iz psihologije). Prema Husain (2019), manjak znanja i informiranosti o problemima vezanim uz mentalno zdravlje važna je barijera u traženju psihološke pomoći. Zbog toga, dobiveni podaci koji govore kako sudionici u velikom broju iskazuju spremnost za učenje o temama iz psihologije djeluju ohrabrujuće.

Čak 86,6 % sudionika smatra da u vatrogasnoj školi i na obukama treba više edukacije o suočavanju sa stresom, ponašanju u kriznim situacijama i slično. Nažalost, veoma malo prilika dano je vatrogascima da kroz obrazovanje uče o temama iz psihologije, a koje bi im pomogle u obavljanju njihovog budućeg posla. Prema podacima preuzetih sa Središnjeg državnog portala, nastavni program za školovanje za zanimanje vatrogasac/vatrogasni tehničar obuhvaća

predmete: Kemija I, Kemija II, Vježbe iz kemije, Ustrojstvo zaštite od požara, Gorenje i gašenje, Protupožarna preventiva, Elektrotehnika, Zaštita od požara u graditeljstvu, Osnove strojarstva s tehničkim crtanjem, Vatrogasne sprave i oprema, Vatrogasne vježbe, Vatrogasna taktika s vježbama i topografija i Tehnička služba u vatrogastvu. Iz priloženog vidi se da nema ni jednog predmeta koji je vezan uz nošenje sa stresom, ponašanje u kriznim situacijama, funkcioniranje u timu i slično. Čini se kako je to veliki nedostatak programa školovanja vatrogasaca, tim više što podaci govore kako su vatrogasci voljni slušati o navedenim temama.

5.2. Sociodemografska obilježja i traženje psihološke pomoći

U ovome istraživanju promatrala se povezanost nekih sociodemografskih varijabli i stavova o psihološkoj pomoći te eventualna mogućnost predviđanja tih stavova na temelju sociodemografskih varijabli. Što se tiče istraživanja vezanih uz traženje psihološke pomoći u općoj populaciji, žene imaju statistički značajno pozitivnije stavove prema traženju psihološke pomoći od muškaraca, a isto tako iskazuju i više namjere za traženju iste (Mackenzie i sur., 2006). Valja napomenuti da su dob i spol često u interakciji s bračnim statusom i razinom obrazovanja. U ovome istraživanju spol nije statistički značajno povezan s faktorom *Stigma*. Spol je povezan s faktorima *Prihvatanje psihološke pomoći* i *Sklonost samopomoći* i statistički je značaj prediktor u svim koracima hijerarhijskih analiza. Spol je povezan s navedenim faktorima na način da žene više od muškaraca vide vrijednost u psihološkoj pomoći i učenju o temama iz psihologije te manje od muškaraca preferiraju da se same, bez psihološke pomoći, nose sa svojim problemima. Može se reći da je povezanost navedenih varijabli u skladu s dosadašnjim istraživanjima koja su se bavila utjecajem spola na stavove prema traženju psihološke pomoći.

Dob u ovome istraživanju nije statistički značajno povezana ni s jednim od stavova prema psihološkoj pomoći. Rezultati prethodnih studija nisu ujednačeni. Mackenzie i sur. (2006) u svome istraživanju dobili su nalaz da je starija životna dob povezana s pozitivnijim stavovima prema traženju psihološke pomoći. Također, istraživanje Berger i sur. (2015), u kojem su sudjelovali samo muškarci, pokazuje kako stariji muškarci imaju pozitivnije stavove prema traženju psihološke pomoći od mlađih. Suprotno tome, Picco i sur. (2016) dobili su nalaze da su osobe mlađe dobi (18-34) i osobe koje nikada nisu bile u braku pokazale veću otvorenost prema traženju psihološke pomoći. Dob je potencijalno povezana s bračnim statusom na način da su mlađe osobe češće samci, a oni se ne mogu osloniti na pomoć

supružnika/partnera, stoga su više orijentirani na profesionalnu psihološku pomoć. Navedena istraživanja odnose se na opću populaciju. Što se tiče istraživanja na populaciji vatrogasaca, dostupni su podaci da će u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi (Gulliver i sur, 2019) i Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske (Tamrakar i sur., 2020) vatrogasci koji imaju manje radnog staža u vatrogastvu češće tražiti pomoć kod obitelji ili supružnika, kolege ili zapovjednika, za razliku od svojih starijih kolega. Gulliver i sur. (2019) navode kako će vatrogasci s više radnog staža vjerojatnije potražiti stručnu psihološku pomoć privatno. Mogući razlozi češćeg traženja psihološke pomoći privatnim putem kod vatrogasaca s više godina radnog staža su nagomilani stres te financijska mogućnost da plate uslugu psihološke pomoći.

Niža razina obrazovanja je u više studija statistički značajno povezana s negativnim stavovima prema traženju psihološke pomoći (Sheikh i Furnham, 2000; Al-Krenawi i sur., 2004; Goh i Ang, 2007, prema Picco i sur., 2016). Picco i sur. (2016) to objašnjavaju na način da osobe niže razine obrazovanja nisu dovoljno upoznate sa opcijama/načinima dobivanja psihološke pomoći, samim procesom pružanja psihološke pomoći kao ni benefitima koje ona donosi. Rezultati ovog istraživanja nisu u skladu s navedenim rezultatima. U ovome istraživanju nije dobivena statistički značajna povezanost razine obrazovanja i stavova prema traženju psihološke pomoći. Valja napomenuti da je to možda tako jer se u ovome istraživanju, za razliku od navedenih, radi o veoma specifičnom uzorku (vatrogascima), a ne o općoj populaciji. Samim time nedostaje varijabiliteta u razini obrazovanja, budući da većina sudionika istraživanja spada u kategoriju ljudi srednje stručne spreme. Skupina kojoj sudionici pripadaju, a tiče se obrazovanja i osposobljavanja unutar vatrogastva (vatrogasac, dočasnik, časnik...), također nije statistički značajno povezana sa stavovima prema traženju psihološke pomoći.

Varijabla koja odvaja profesionalne i dobrovoljne vatrogasce nije bila povezana ni s jednim od stavova prema traženju psihološke pomoći. Dosadašnje studije, koliko je znano, nisu se bavile razlikama u traženju psihološke pomoći s obzirom na pripadnost sudionika javnim ili dobrovoljnim postrojbama. Među ostalim, vjerojatno je razlog tome problem svrstavanja osoba u pojedine kategorije, velike razlike među sudionicima unutar pojedine kategorije te veoma upitna mogućnost uspoređivanja tih rezultata s rezultatima iz drugih zemalja.

U Hrvatskoj je osnovna podjela postrojba na javne vatrogasne postrojbe za grad ili općinu, dobrovoljna vatrogasna društva, profesionalne vatrogasne postrojbe u gospodarstvu i

postrojbe dobrovoljnog vatrogasnog društva u gospodarstvu. Pojedinaac može biti član jedne, ali i više postrojba istovremeno, što nerijetko i jest slučaj. Radi pojednostavljivanja rezultata u analizama, kao i malog broja sudionika u pojedinim kategorijama, u ovome istraživanju navedene kategorije spojene su u novonastale dvije kategorije koje razlikuju članove dobrovoljnih i profesionalnih vatrogasna društva. Dakle, javne vatrogasne postrojbe za grad ili općinu i profesionalne vatrogasne postrojbe u gospodarstvu čine članovi koji se profesionalno bave vatrogastvom naspram dobrovoljaca, odnosno članova dobrovoljnih vatrogasnih društava i dobrovoljnih vatrogasnih društava u gospodarstvu. Sudionici koji su bili članovi i profesionalnih i dobrovoljnih vatrogasnih društava, svrstani su u profesionalne postrojbe.

Razlika sudionika unutar jedne kategorije odnosi se na to da jedan dobrovoljni vatrogasac može biti netko tko nikada nije bilo član interventne skupine i nikada nije prisustvovao ni jednoj intervenciji, a može biti i vatrogasac koji godišnje prisustvuje desecima intervencija te vidi isto toliko traumatskih prizora. Dobrovoljnim vatrogascima vatrogastvo nije posao, stoga su njihovi profili znatno različiti.

Ranije spomenuta upitna mogućnost uspoređivanja razlika između dobrovoljnih i profesionalnih vatrogasaca iz različitih zemalja ponajprije se odnosi na različitost funkcioniranja sustava vatrogastva unutar različitih zemalja. Primjera radi, u Irskoj koja je europska zemlja približnog broja stanovnika i površine, ne postoje dobrovoljni vatrogasci. Postoje vatrogasci kojima je to stalan posao, a postoje i vatrogasci koji imaju svoje regularne poslove uz koje se ugovorom obvezuju na pripravnost. Uz njih, na vatrogasnim intervencijama sudjeluju i pripadnici civilne obrane (Žarić, 2020).

Činjenica je li osoba sudjelovala u nekoj teškoj vatrogasnoj intervenciji ili ne statistički je povezana samo s faktorom *Sklonost samopomoći*. Te varijable povezane su na način da ljudi koji su sudjelovali u teškoj intervenciji više preferiraju sami nositi se sa svojim problemima. Povezanost je na granici značajnosti. Provedbom hijerarhijske analize pokazalo se da ta varijabla ne predviđa ni jedan od stavova prema traženju psihološke pomoći.

Od svih sociodemografskih varijabli samo se spol pokazao kao prediktor stavova (dva od tri ispitana stava) prema traženju psihološke pomoći. Spol ni u jednoj hijerarhijskoj analizi nije objasnio više od 1,5 % varijance, što je relativno malo. Na temelju prethodnih istraživanja i višestruko dokazanim povezanostima između spola i stavova prema traženju psihološke pomoći, očekivalo se da će postotak objašnjene varijance biti veći.

5.3. Neinformiranost i nekorisćenje usluga psihološke pomoći

Jedna meta-analiza gdje su sudionici bili zaposlenici hitnih službi (u puno zemalja vatrogasci, bolničari i policija usko surađuju) pokazala je da su najčešće spominjane barijere kod traženja psihološke pomoći strah od kršenja pravila povjerljivosti od strane psihologa i strah od negativnog utjecaja na karijeru (Haugen i sur., 2017). Još jedno istraživanje (Gulliver i sur., 2019) provedeno na velikom uzorku vatrogasaca kao barijeru, uz stigmu, također spominje strah od kršenja pravila povjerljivosti od strane psihologa. U ovome istraživanju tvrdnja koja ispituje strah od kršenja pravila povjerljivosti glasi „Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju“. S obzirom na rezultate spomenutih istraživanja, očekivalo se da će se temeljem sumnje u kršenje pravila povjerljivost psihologa te neznanja kome se obratiti za psihološku pomoć i na koji način će ona biti pružena moći predvidjeti stavovi prema pružanju psihološke pomoći.

Suprotno rezultatima spomenutih istraživanja koja su isticala nepovjerenje u povjerljivost psihologa, u ovome istraživanju rezultati su pokazali da sudionici ne strahuju od povrede povjerljivost od strane psihologa. Čak 81, 2 % sudionika ne slaže se da bi psiholog mogao nekome reći ono što su mu oni rekli u povjerenju, 11,7 % sudionika se niti ne slaže niti slaže, što dovodi do postotka od 7,1 % vatrogasaca koji vjeruju da bi psiholog mogao prekršiti pravilo povjerljivosti.

Haugen i sur. (2017) u svome istraživanju spominju negativan utjecaj na karijeru kao barijeru u traženju psihološke pomoći. U ovome istraživanju sudionicima nije postavljeno pitanje vezano za njihovo mišljenje bi li traženje psihološke pomoći negativno utjecalo na njihovu karijeru. Takvo pitanje izgubilo bi svoj smisao u ovome uzorku koji velikom većinom čine dobrovoljni vatrogasci, gdje se ne može govoriti o karijeri i velikoj mogućnosti za napredovanje.

Pojedinci koji rade u hitnim službama, a željeli bi koristiti usluge psihološke pomoći, kao prepreku u stvarnom korištenju tih usluga ističu manjak vremena za posjet psihologu i manjak informacija kako i gdje potražiti psihološku pomoć (Haugen i sur., 2017). U ovome istraživanju na tvrdnju „Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć.“ sudionici su davali različite odgovore. 34,2 % vatrogasaca navode kako ne znaju kome se obratiti za psihološku pomoć, 39,6 % njih zna kome se obratiti, a njih 26,1 % za sebe ovu tvrdnju procjenjuju niti netočnom niti točnom. Dobiveni postotak vatrogasaca koji znaju kome se trebaju obratiti ako trebaju psihološku pomoć znatno je manji od onog dobivenog u istraživanju

kod vatrogasaca iz UK (Gulliver i sur., 2019), gdje je čak 81% vatrogasaca izjavilo da su tijekom radnog vijeka u vatrogastvu imali pristup službama koje su pružale psihološku pomoć unutar vatrogastva. Unatoč dostupnosti programa i službi za pružanje psihološke pomoći, većina njih ponuđenu psihološku pomoć nije koristila.

Nije rijetkost da ljudi ne koriste mogućnost psihološke pomoći unutar sustava u kojem rade. Nalaz da ljudi u maloj mjeri traže psihološku pomoć dobiven je i u ovome istraživanju. Od ukupnog broja od 605 sudionika, samo njih 30 je nekada u životu primilo psihološku pomoć. Od njih 30, 23 osobe primile su psihološku pomoć jednom, a njih 7 više puta (Slika 3). Treba napomenuti da se ne zna kojim putem su osobe dobile psihološku pomoć (unutar nekog sustava, privatno...). To je izrazito mali broj ljudi, pogotovo ako se uzme u obzir da je njih 170 potvrdilo da su u nekom periodu života osjetili potrebu za psihološkom pomoći. Jedan od mogućih uzroka tome jest da se vatrogasci ne žale na psihičke smetnje i probleme ako ih imaju, a razlog je bojazan da će izgubiti dozvolu za obavljanje posla, a samim time i plaću. U prilog tome ide i podatak ranije spomenutog istraživanja Gullivera i sur. (2019) koji govori kako je pored dostupnog sustava pružanja psihološke pomoći unutar vatrogastva 60% vatrogasaca tražilo pomoć privatnim putem.

5.4. Mišljenje o vatrogasnim zapovjednicima

Posebnu pozornost psihologa u vatrogastvu trebali bi imati vatrogasni zapovjednici. Oni su odgovorni za radnu disciplinu unutar svojeg tima, donose važne odluke i odgovaraju za postupke kolektiva. S obzirom na kompleksne zahtjeve pozicije na kojoj se nalaze, neophodno im je stručno usavršavanje i suradnja sa stručnjacima raznih disciplina, među kojima se nalaze i psiholozi. Znanja i vještine koje bi vatrogasni zapovjednici mogli usavršiti uz pomoći psihologa prema Šimiću (2013) su, među ostalima, vještine poslovnog komuniciranja i komunikacijske vještine generalno, znanja i vještine iz psihologije vođenja i zapovijedanja, vještine kriznog menadžmenta te poznavanje tehnika i postupaka prevencije i smanjenja psihičkog stresa.

Budući da vatrogasni zapovjednici predstavljaju autoritet vatrogascima, imaju značajnu ulogu u formiranju njihovog stava prema traženju psihološke pomoći. Ako su zapovjednici pristupačniji i imaju pozitivan stav prema psihološkoj pomoći, za očekivati je da će im se vatrogasci koji osjećaju potrebu za psihološkom pomoći obratiti.

Na *Slici 2* prikazani su dobiveni podaci vezani za mišljenje sudionika o vatrogasnim zapovjednicima. Sudionici velikim dijelom smatraju kako njihovi zapovjednici brinu o psihičkoj spremnosti postrojbe i kako bi se angažirali da vatrogasci dobiju psihološku pomoć ako bi im bila potrebna. Također, većina sudionika slaže se kako bi zapovjednik trebao imati ovlasti poslati vatrogasca na razgovor kod psihologa. Povjerenje u osobu koja predvodi skupinu, u ovome slučaju u zapovjednika, značajno pridonosi dobrobiti i dobrom funkcioniranju tima (postrojbe). Ovakvi rezultati ohrabruju i potiču na dodatno educiranje zapovjednika da promoviranju traženje psihološke pomoći među vatrogascima.

Ono na što Šimić (2013) upozorava jest da zapovjednici nisu educirani stručnjaci koji mogu procjenjivati intelektualne sposobnosti, psihološke osobine čovjeka i tumačiti ponašanje ljudi, iako ponekad „padnu u zamku“ mišljenja da su dovoljno kompetentni da procijene sposobnosti i osobine vatrogasaca. Njihove procjene nisu znanstveno utemeljene i svode se na pogađanja i pretpostavke. Zapovjednici nikako ne mogu zamijeniti ulogu psihologa u svome timu, niti bi to trebali pokušavati.

5.5. Psiholozi u vatrogastvu

Velika većina sudionika ovog istraživanja smatra kako psihološka pomoć unutar vatrogastva nije dobro organizirana. Činjenica jest da su ostale službe u Republici Hrvatskoj koje su donekle usporedive s vatrogascima (MUP i MORH) u značajno boljoj poziciji što se tiče pružanja psihosocijalne pomoći svojim djelatnicima. Kao primjer dobre prakse u pružanju podrške i pomoći djelatnicima spasilačkih službi Radauš (2018) opisuje sustav iz Slovenije. Psihološka pomoć razdijeljena je na tri cjeline. Prva cjelina svodi se na to kako si pojedinac sam može pomoći, druga na to kako mu može pomoći okolina, a treća na to kako mu može pomoći stručni kadar. Pod stručni kadar misli se na stručnjake osposobljene za rad s traumom, a to su najčešće psiholozi, psihijatri i psihoterapeuti. Ono što je također prisutno u njihovom sustavu jesu takozvani povjerenici. To su kolege i suradnici koji imaju izražene komunikacijske sposobnosti i educirani su za vođenje grupa podrške kao i individualnih razgovora rasterećivanja. U njih vatrogasci imaju povjerenja, a razgovor se svodi na pričanje o mislima i osjećajima koje je spasilac (vatrogasac) doživio tijekom intervencije. Osoba koju vatrogasci smatraju bliskom i koja im je suradnik ili kolega dobar je izbor za povjerenika, s obzirom na već ranije spomenuti nalaz iz istraživanja Jeannette i Scoboria (2008) koji upućuje na to da o traumatičnim događajima vatrogasci preferiraju razgovarati sa svojim kolegama koji ih

razumiju i upoznati su sa stresorima koji su specifični za vatrogastvo. Ako povjerenik smatra kako pojedincu treba dodatna psihološka pomoć, upućuje ga dalje psihologu ili psihoterapeutu. Ovakav sustav pružanja prve psihološke pomoći i podrške svakako bi bio od koristi i vatrogascima iz Republike Hrvatske.

Psiholozi u vatrogastvu mogu obavljati razne zadatke. Šimić (2013) te zadatke dijeli na tri razine: stratešku, taktičku i operativnu razinu. Na strateškoj razini psiholozi mogu sudjelovati u izradi strateških dokumenata u vatrogastvu koji se odnose na psihološke aspekte posla vatrogasaca, koordinirati timove za psihološku potporu vatrogascima u slučaju velikih nesreća i katastrofa, određivati kriterije za utvrđivanje psihičke sposobnosti za zvanje vatrogasac, planirati, organizirati i provoditi znanstvena istraživanja iz područja psihologije vatrogastva i još mnogo toga. Na taktičkoj razini poslovi psihologa obuhvaćaju edukaciju vatrogasnih zapovjednika u područjima smanjenja stresa na vatrogasnim intervencijama, psihologije vođenja i zapovijedanja, komunikacijskih vještina i slično. Tu spada i ispitivanje psihosocijalne klime u vatrogasnim postrojbama te poslovi upravljanja ljudskim resursima na taktičkoj razini, provedba programa prevencije ovisnosti, ispitivanje javnog mišljenja i slično. Na operativnoj razini posao psihologa u vatrogastvu obuhvaća psihologijsku selekciju kandidata za zaposlenje u vatrogasnoj postrojbi, psihologijske edukacije, provedbu kriznih intervencija, individualna psihološka savjetovanja vatrogasaca, praćenje psihosocijalne klime i psihičke spremnosti vatrogasaca u vatrogasnoj postrojbi i još mnogo toga. Da su i sami vatrogasci prepoznali potrebu psihologa u vatrogastvu vidljivo je u rezultatima prikazanim na *Slici 1*.

5.6. Zašto hrvatski vatrogasci ne traže stručnu psihološku pomoć?

Ovo istraživanje koje se bavilo stavovima vatrogasaca prema traženju psihološke pomoći nakon teških vatrogasnih intervencija pokazalo je da sudionici generalno imaju pozitivne stavove prema psihološkoj pomoći. Pokazuju nisku razinu stigme prema onima koji traže psihološku pomoć, smatraju kako se pojedinci ne bi trebali sami nositi sa posljedicama teških vatrogasnih intervencija, prihvaćaju psihološku pomoć te smatraju kako je vrijedno učiti o temama iz psihologije. Suprotno očekivanjima da će sudionici s pozitivnim stavovima potražiti psihološku pomoć ako osjete da im je potrebna, pokazalo se da to nije tako. Na slici 3 vidljivo je da 80 posto sudionika koji su osjetili potrebu za psihološkom pomoći nikada je nisu potražili. Budući da u ovome istraživanju nije zapažena značajnija barijera u traženju

psihološke pomoći niti je utvrđen razlog zašto velika većina hrvatskih vatrogasaca ne traži psihološku pomoć kada im je ona potrebna, ističe se potreba za daljnjim istraživanjem ove teme. Nalazi ovog istraživanja ukazuju na to da odgovor na postavljeno pitanje sasvim sigurno nije jednostavan i stoga ovo pitanje zahtjeva puno više pozornosti nego što mu se sada pridodaje.

5.7. Razlike u stavovima prema traženju psihološke pomoći s obzirom na regije Hrvatske

Jedan od ciljeva ovog istraživanja bio je ispitati postoje li razlike u stavovima prema traženju psihološke pomoći s obzirom na regionalnu pripadnost unutar Republike Hrvatske. Rezultati pokazuju kako generalno nema statistički značajnih razlika u stavu prema psihološkoj pomoći s obzirom na regije Hrvatske. Jedina pronađena razlika je u dimenziji *Sklonost samopomoći* između Istočne i Južne Hrvatske, na način da sudionici iz Južne Hrvatske pokazuju manju sklonost samopomoći (pozitivnije gledaju na obraćanje psihologu za stručnu pomoć). Ta razlika nije jako izražena, ali je statističkom analizom ipak proglašena značajnom.

Ono što bi potencijalno moglo biti razlog razlike u sklonosti prema samopomoći u spomenutim regijama je značajno različito gospodarsko stanje i velike razlike u BDP-u po stanovniku. Prema podacima Hrvatske gospodarske komore iz 2016. godine, kada bi Hrvatsku podijelili na dvije regije – Kontinentalnu i Jadransku – te iz Kontinentalne izuzeli Grad Zagreb, Jadranska regija bila bi 25 % razvijenija nego kontinentalna. Detaljnije, gledajući županije, četiri županije Istočne Hrvatske nalaze se na začelju liste županija prema razini razvijenosti. S druge strane, tri od četiri županije koje premašuju prosjek BDP-a po glavi stanovnika nalaze se u Jadranskoj Hrvatskoj (četvrta županija koja premašuje prosjek je Grad Zagreb). Dakle, moguće je da osobe slabijeg socioekonomskog statusa, u nedostatku resursa koji zadovoljavaju primarne ljudske potrebe, pribjegavaju samopomoći zbog orijentiranosti na zadovoljavanje primarnih potreba.

5.8. Ograničenja i buduća istraživanja

U ovome istraživanju korištene su samoprocjene vatrogasaca. Budući da nisu dostupni nikakvi drugi podaci o sudionicima i da je tema osjetljiva, treba imati u vidu da su takvi iskazi subjektivni i podložni davanju socijalno poželjnih odgovora. Davanje socijalno poželjnih

odgovora se uz zajamčenu anonimnost i *online* metodu prikupljanja odgovora pokušalo svesti na najmanju moguću razinu.

Istraživanje je provedeno *online*, što sa sobom nosi nedostatke u vidu mogućnosti lažiranja podataka i nemogućnosti sudjelovanja osoba koje nisu elektronički pismene ili nemaju pristup internetu. Budući da su glavni vatrogasni zapovjednici imali zadatak proslijediti *e-mail* s pozivom na sudjelovanje svim postrojbama na području svoje županije, moguće je da taj *e-mail* zbog različitih tehničkih poteškoća nije stigao do svih vatrogasaca. Također, pitanje je što je s onim vatrogascima koji nisu bili motivirani ispuniti upitnik. Možda bi njihovi stavovi prema traženju psihološke pomoći odudarali od većine sudionika koji su bili motivirani ispuniti upitnik. Mogući prostor za poboljšanje upitnika je uključivanje manje pitanja kako bi se rasteretilo sudionike.

Budući da je tematika ovog istraživanja nedovoljno istražena u Hrvatskoj, bilo bi dobro provesti kvalitativna istraživanja koja bi možda otkrila nove barijere kod traženja psihološke pomoći i dala bolji uvid problematiku vezanu uz traženje psihološke pomoći. Uz longitudinalna istraživanja bilo bi moguće pratiti promjene stavova prema traženju psihološke pomoći. Također, bilo bi dobro uključiti u istraživanje što je više moguće sociodemografskih podataka koji nisu bili uključeni u ovo istraživanje, poput bračnog statusa, visine prihoda, broja stanovnika mjesta iz kojeg sudionici dolaze i slično.

5.9. Jake strane istraživanja i praktične implikacije

Doprinos ovog istraživanja je konstruirani Upitnik za vatrogasce, koji je, koliko je znano, prvi u Hrvatskoj koji se bavi stavovima prema traženju psihološke pomoći kod vatrogasaca. Rezultatima ovog istraživanja može se stvoriti predodžba o stavovima hrvatskih vatrogasaca prema psihološkoj pomoći te vidjeti koje varijable su povezane s tim stavovima.

Kao jaka strana istraživanja može se istaknuti to što uključuje sudionike iz svih županija Republike Hrvatske. Također, obuhvaćeni su sudionici različitih stupnjeva obrazovanja. Iako većina sudionika spada u kategoriju srednje stručne spreme, to i jest realna slika obrazovanja vatrogasaca. Uz to, obuhvaćene su i sve skupine koje se tiču školovanja unutar sustava vatrogastva. U uzorku je obuhvaćeno manje žena nego muškaraca, no to je očekivano jer je u vatrogastvu manje žena nego muškaraca. Broj žena je dovoljan (< 100) za korištenje spola kao varijable u analizama.

Sudionici su pokazali kako imaju puno povjerenja u svoje zapovjednike i kako smatraju da bi zapovjednik trebao imati ovlasti poslati vatrogasca psihologu. Uzimajući to u obzir, trebalo bi raditi na dodatnom educiranju vatrogasnih zapovjednika kako bi opravdali povjerenje vatrogasaca iz svoje postrojbe i bili im dobar primjer. Bilo bi dobro kada bi se vatrogasni zapovjednici dodatno educirali o tome kako učinkovito voditi skupinu ljudi, kako prepoznati psihičke poteškoće kod vatrogasaca u svojim redovima te na koji način tada intervenirati. Važnu ulogu u takvom educiranju imali bi upravo psiholozi, čiju su potrebu u vatrogastvu prepoznali i sami vatrogasci.

Rezultati ovog istraživanja upućuju na potrebu educiranja vatrogasaca o značaju psihološke pomoći, nošenju sa stresom, ponašanju u kriznim situacijama, funkcioniranju u timu i slično već od samog početka njihova obrazovanja u vatrogastvu. Činjenica da su sudionici prepoznali važnost učenja o temama iz psihologije olakotna je okolnost i svojevrsan apel za uvođenje predmeta navedene tematike u njihov nastavni program.

S obzirom na to da manje od 40 posto vatrogasaca zna kome se treba obratiti u slučaju da zatrebaju psihološku pomoć, potrebno je napraviti jasnu proceduru traženja psihološke pomoći, a zatim upoznati sve vatrogasce s tom procedurom. To može biti u vidu plakata sa jasno naznačenim koracima postupanja, raznim edukacijama, usmenim putem preko zapovjednika i slično. Bitno je da ta informacija dođe do svih vatrogasaca, jer ih ima različitih profila. Nisu svi elektronički pismeni, puno njih ne sudjeluje na konferencijama i edukacijama – prvenstveno oni koji su dobrovoljni vatrogasci i žive u manjim mjestima...

Potrebno je poznavati stavove prema traženju psihološke pomoći i barijere koje se javljaju na putu traženja pomoći, kako bi se dobivene informacije iskoristile u osmišljavanju budućih intervencija. Ovaj rad jedan je od prvih ovakve tematike u Hrvatskoj i poziva na daljnja istraživanja koja bi dodatno produbila otkrivene spoznaje.

6. Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati strukturu stavova vatrogasaca prema traženju psihološke pomoći. Rezultati faktorske analize ukazali su na postojanje tri stava prema traženju psihološke pomoći, a to su *Stigma*, *Prihvatanje psihološke pomoći* i *Sklonost samopomoći*.

Pearsonovim koeficijentom korelacije utvrdilo se kako je od sociodemografskih podataka samo spol povezan sa nekim od stavova prema traženju psihološke pomoći, što znači da je djelomično potvrđena hipoteza 1a, dok su hipoteze 1b i 1c odbačene. Spol je povezan s faktorima *Prihvatanje psihološke pomoći* i *Sklonost samopomoći* faktorima na način da žene više od muškaraca vide vrijednost u psihološkoj pomoći te manje od muškaraca preferiraju da se same, bez psihološke pomoći, nose sa svojim problemima. Potvrđene su hipoteze 2a i 2b, što znači da je viša razina neinformiranosti bila povezana s negativnijim stavovima prema traženju psihološke pomoći, a pozitivnije mišljenje o zapovjedniku povezano sa pozitivnijim stavovima prema traženju psihološke pomoći.

Hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđeno je da kod faktora *Stigma* najveći doprinos objašnjenju varijance imaju varijable vezane uz neinformiranost sudionika o psihološkoj djelatnosti, a doprinosi varijable spola i iskustva teške vatrogasne intervencije pokazali su se neznačajnim. U konačnom modelu ukupan postotak objašnjene varijance *Stigme* iznosi 29,3%. Kod faktora *Prihvatanje psihološke pomoći* najveći doprinos objašnjenju varijance imaju varijable vezane uz mišljenje o zapovjedniku, a samo doprinos iskustva teške vatrogasne intervencije pokazao se neznačajnim. U konačnom modelu ukupan postotak objašnjene varijance *Prihvatanje psihološke pomoći* iznosi 22,2%. Faktor nazvan *Sklonost samopomoći* u konačnom modelu ima ukupan postotak objašnjene varijance koji iznosi 16,3 %. Najveći doprinos objašnjenju varijance imaju varijable vezane uz neinformiranost sudionika o psihološkoj djelatnosti, a neznačajnom se pokazala samo varijabla iskustva teške vatrogasne intervencije.

Rezultati pokazuju kako generalno nema statistički značajnih razlika u stavu prema psihološkoj pomoći s obzirom na regije Hrvatske. Jedina pronađena razlika je u dimenziji *Sklonost samopomoći* između Istočne i Južne Hrvatske, na način da sudionici iz Južne Hrvatske pokazuju manju sklonost samopomoći (pozitivnije gledaju na obraćanje psihologu za stručnu pomoć). Ta razlika nije jako izražena, ali je statističkom analizom ipak proglašena značajnom, što znači da hipoteza 3 nije potvrđena.

Rezultati ovog istraživanja ukazali su na varijable koje su povezane i koje predviđaju stavove prema traženju psihološke pomoći, što je korisno u osmišljavanju budućih intervencija za promoviranje traženja psihološke pomoći kod vatrogasaca u Republici Hrvatskoj.

7. Literatura

- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Andrews, G. , Issakidis, C. i Carter, G. (2001). Shortfall in mental health service utilization. *British Journal of Psychiatry*, 179, 417–425.
- Aronson, E., Wilson, T.D. i Akert, R.M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- Berger, J. M., Levant, R, McMillan, K. K., Kelleher, W. i Sellers, A (2005). Impact of Gender Role Conflict, Traditional Masculinity Ideology, Alexithymia, and Age on Men's Attitudes Toward Psychological Help Seeking. *Psychology of Men & Masculinity*, 6(1), 73–78.
- Blaine, B (2000). *The psychology of diversity: Perceiving and experiencing social difference*. Mountain View, CA: Mayfield.
- Cramer, K. M. (1999). Psychological antecedents to help-seeking behavior: A reanalysis using path modeling structures. *Journal of Counseling Psychology*, 46, 381–387.
- Codony, M., Alonso, J., Almansa, J., Bernert, S., de Girolamo, G., de Graaf, R. i sur. (2009). Perceived need for mental health care and service use among adults in Western Europe: Results of the ESEMeD project. *Psychiatric Services*, 60, 1051-1058.
- Corrigan, P. (2004). How stigma interferes with mental health care. *American Psychologist*, 59, 614–625.
- Corneil, W., Beaton, R., Murphy, S., Johnson, C. i Pike, K. (1999). Exposure to traumatic incidents and prevalence of posttraumatic stress symptomatology in urban firefighters in two countries. *Journal of Occupational Health Psychology*, 4(2), 131-141.
- Deane, F. P. i Chamberlain, K. (1994). Treatment fearfulness and distress as predictors of professional psychological help-seeking. *British Journal of Guidance and Counseling*, 22, 207–217.
- Durkin, J. i D. Bekerian, D.A. (2000). *Psychological resilience to stress in firefighters*. London, UK: Psychology Department, University of East London.
- Gulliver, S. B., Pennington, M. L., Torres, V. A., Steffen, L. E., Mardikar, A., Leto, F., Ostiguy, W., Zimering, R. T. i Kimbrel, N. A. (2019). Behavioral health programs in fire service: Surveying access and preferences. *Psychological Services*, 16(2), 340–345.
- Haugen, P. T., McCrillis, A., Smid, G. E. i Nijdam, M. J. (2017). Mental health stigma and barriers to mental health care for first responders: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Psychiatry Research*, 94, 218–229.

- Hewstone, M. i Stroebe, W. (2003). *Socijalna psihologija europske perspektive*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Hrvatska gospodarska komora (2019). *Bruto domaći proizvod po županijama RH*. Zagreb: Hrvatska gospodarska komora.
- Hrvatska vatrogasna zajednica (2021). *Preko 8000 vatrogasnih intervencija na području SMŽ*. Preuzeto 12.01.2021. sa mrežne stranice <https://hvz.gov.hr/vijesti/preko-8000-vatrogasnih-intervencija-na-podrucju-smz/2002>
- Hrvatska vatrogasna zajednica (2018). *Izvyješće o radu za 2017. godinu*. Dostupno na mrežnoj stranici Hrvatske vatrogasne zajednice <https://hvz.gov.hr/>
- Husain, W. (2019). Barriers in Seeking Psychological Help: Public Perception in Pakistan. *Community Mental Health Journal*, 56(1), 1-4.
- Jahnke, S. A., Poston, W. S. C., Haddock, C. K. i Murphy, B. (2016). Firefighting and Mental Health: Experiences of Repeated Exposure to Trauma. *Work*, 53(4), 737-744.
- Jeannette J. M. i Scoboria A. (2008). Firefighter preferences regarding post-incident intervention. *Work & Stress*, 22(4), 314-326.
- Kim, M., Jeong, Y., Choi, Y., Seo, A., Ha, Y., Seo, M. i Park, K. (2019). The Association of the Exposure to Work-Related Traumatic Events and Work Limitations among Firefighters: A Cross-Sectional Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(5), 1-11.
- MacDermid, J. C., Nazari, G., Rashid, C., Sinden, K., Carleton, N. i Cramm, H. (2019). Two-month Point Prevalence of Exposure to Critical Incidents in Firefighters in a Single Fire Service. *Work*, 62(3), 477-483.
- Mackenzie, C. S., Gekoski, W. L. i Knox, V. J. (2006). Age, gender, and the underutilization of mental health services: The influence of help-seeking attitudes. *Aging and Mental Health*, 10(6), 574–582.
- Nazari, G., MacDermid, J. C., Sinden, K., D'Amico, R., Brazil, A., Carleton, N. i Cramm, H. (2020). Prevalence of Exposure to Critical Incidents in Firefighters Across Canada. *Work*, 67(1), 215-222.
- Nikić, Mijo (2019). *Psihologija obitelji: psihološko teološko promišljanje*. Zagreb: Zaklada Biskup Josip Lang.
- Pavlić, M. (2012). Stres kod profesionalnih vatrogasaca – istraživanje na djelatnicima Javne vatrogasne postrojbe Grada Zagreba. *Vatrogastvo i upravljanje požarima*, 2(1), 4-12.
- Picco, L., Abidin, E., Chong, S. A., Pang, S., Shafie, S., Chua, B. Y., Vaingankar, J. A., Ong, L. P., Tay, J. i Subramaniam, M. (2016). Attitudes Toward Seeking Professional Psychological Help: Factor Structure and Socio-Demographic Predictors. *Frontiers in Psychology*, 7, 1-10.
- Radauš, D. (2018). Psihološka podrška u vatrogastvu. U: Gauš, D., ur., XIV. *Stručni skup*. Rijeka: Vatrogasna zajednica Primorsko-goranske županije, str. 139-164.
- Schmidt, A. F. i Finan, C. (2018). Linear regression and the normality assumption. *Journal of Clinical Epidemiology*, 98, 146-151.

- Silobrčić Radić, M. (2011). *Mentalno zdravlje. Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 7(28), 1-6.
- Središnji državni portal (2021). *Školovanje za zanimanje vatrogasac/vatrogasni tehničar*. Pribavljeno 18.02.2021. s adrese <https://gov.hr/moja-uprava/obrazovanje/srednjoskolski-odgoj-i-obrazovanje/skolovanje-za-zanimanje-vatrogasac-vatrogasni-tehnicar/1881>.
- Šimić, Z. (2018). Značaj psihološke pomoći u vatrogastvu. *Vatrogastvo i upravljanje požarima*, 8(1-2), 17-24.
- Šimić, Z. (2013). Psihološka potpora vatrogasaca na strateškoj, taktičkoj i operativnoj razini vođenja i zapovijedanja. *Vatrogastvo i upravljanje požarima*, 3(2), 4-13.
- Tamrakar, T., Langtry, J., Shevlin, M., Reid, T. i Murphy, J. (2020). Profiling and predicting help-seeking behaviour among trauma-exposed UK firefighters. *European Journal of Psychotraumatology*, 11(1), 1-12.
- Topkaya, N. (2015). Factors Influencing Psychological Help Seeking in Adults: A Qualitative Study. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 15 (1), 21-31.
- Vogel, D. L. , Wade, N. G. , Wester, S. R. , Larson, L. i Hackler, A. H. (2007). Seeking help from a mental health professional: The influence of one's social network. *Journal of Clinical Psychology*, 63 (3), 233-245.
- Vogel, D.L., Wade, N.G. i Haake S. (2006). Measuring the self-stigma associated with seeking psychological help. *Journal of Counseling Psychology*, 53, 325-337.
- Vogel, D. L. , Wester, S. R. , Wei, M. , i Boysen, G. A. (2005). The role of outcome expectations and attitudes on decisions to seek professional help. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 459-470.
- Vogel, D. L. i Wester, S. R. (2003). To seek help or not to seek help: The risks of selfdisclosure. *Journal of Counseling Psychology*, 50, 351-361.
- Wampold, B. E. (2001). *The great psychotherapy debate: Models, methods, and findings*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Žarić, T. (2020). *Pravna regulativa dobrovoljnih vatrogasnih društava u Republici Hrvatskoj*. Završni rad. Karlovac: FVeleučilište u Karlovcu, Stručni studij sigurnosti i zaštite.

8. Prilozi

Prilog 1. Upitnik za vatrogasce

Upitnik za vatrogasce

Poštovani,

Moje ime je Karolina Kamenar, vatrogasna sam časnica i članica DVD-a Selnica. Provodim istraživanje vezano uz neke aspekte vatrogasnog posla.

Istraživanje je u potpunosti anonimno i dobrovoljno, pa Vas molim da budete iskreni. Sudjelovanjem u istraživanju doprinosite boljem razumijevanju težine vatrogasnog poziva.

Sva pitanja odnose se jednako na muški i ženski rod (npr. riječ vatrogasac – odnosi se i na vatrogasce i na vatrogaskinje).

Jeste li vatrogasac?

- Da
- Ne

ČLAN/ICA SAM (moguće je označiti više opcija):

- javne vatrogasne postrojbe za grad ili općinu
- dobrovoljnog vatrogasnog društva
- profesionalne vatrogasne postrojbe u gospodarstvu
- postrojbe dobrovoljnog vatrogasnog društva u gospodarstvu

Procijenite tvrdnju

U tablici su navedene tvrdnje vezane uz posao vatrogasca. Molimo da za svaku tvrdnju procijenite koliko se slažete s njom. Značenja brojeva su redom: 1-*U potpunosti ne se slažem*, 2-*Ne slažem se*, 3-*Niti se slažem, niti se ne slažem*, 4-*Slažem se* i 5-*U potpunosti se slažem*.

1. *** Posao vatrogasaca je psihički zahtjevan.

U potpunosti se slažem   1   2   3   4   5   U potpunosti se ne slažem

2. *Razgovor sa psihologom može vatrogascima ublažiti psihičke tegobe.

U potpunosti se slažem   1   2   3   4   5   U potpunosti se ne slažem

3. Ulaganje u unaprjeđenje sustava psihološke pomoći vatrogascima, bilo bi nepotrebno „bacanje novaca“.

U potpunosti se slažem   1   2   3   4   5   U potpunosti se ne slažem

4. Vatrogasci se trebaju bez ičije pomoći nositi sa psihičkim posljedicama vatrogasne intervencije.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
5. Psihološka pomoć mora biti dostupna svakom vatrogascu.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
6. Ako se osjećam loše poslije teške vatrogasne intervencije, nije potrebno ništa poduzimati u vezi toga.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
7. *Bilo bi dobro kada bih imao na raspolaganju psihologa s kojim bih mogao popričati poslije teške vatrogasne intervencije.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
8. Traženje psihološke pomoći trebala bi biti zadnja opcija.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
9. **Moj zapovjednik bi imao manje povjerenja u mene kada bih nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
10. **Zapovjednik treba imati ovlasti poslati vatrogasca na razgovor kod psihologa.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
11. **Mog zapovjednika ne zanima psihička spremnost postrojbe.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
12. **Moj zapovjednik bi se angažirao da dobijem psihološku pomoć ako bi mi bila potrebna.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
13. Ljudi više ne bi gledali vatrogasce kao heroje, kada bi nakon teških intervencija išli na razgovor k psihologu.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
14. U vatrogasnoj školi i na obukama treba više edukacije o suočavanju sa stresom, ponašanju u kriznim situacijama i slično.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
15. **Mislim da na razini Hrvatske vatrogasne zajednice treba biti organizirana psihološka služba.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
16. **Mislim da svaka županijska vatrogasna zajednica treba imati psihologa.

- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
17. ******Mislim da svaka javna vatrogasna postrojba treba imati psihologa.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
18. ******Mislim da bi svaki DVD ili više njih zajedno, trebali imati psihologa.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
19. *****Psiholozi odmah daju ljudima dijagnoze i etiketu „bolesnika“.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
20. ******Psihološka pomoć unutar vatrogastva je dobro organizirana.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
21. Važni ljudi u mojem životu imali bi lošije mišljenje o meni ako bi nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
22. Kada bi netko iz postrojbe koristio usluge psihologa, ostali se ne bi osjećali sigurno kada bi išli zajedno na intervenciju.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
23. Smatrao bih se manje vrijednim od drugih kolega vatrogasaca, kada bih posjećivao psihologa.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
24. Moji kolege bi zbijali šale na račun vatrogasca koji bi nakon teške intervencije potražio stručnu psihološku pomoć.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
25. ******Kada bih zatražio psihološku pomoć u sklopu vatrogastva, siguran sam da bih je dobio.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem
26. Znanja iz psihologije mogu mi pomoći u vatrogastvu.
- U potpunosti se slažem 1 2 3 4 5 U potpunosti se ne slažem

Molimo da za svaku tvrdnju procijenite koliko je ona točna za Vas, te označite jednu brojku. Značenja brojki su redom: 1-*U potpunosti netočno*, 2-*Netočno*, 3-*Niti točno niti netočno*, 4-*Točno* i 5-*U potpunosti točno*.

27. ******Bojim se da bi psiholog ispričao nekome ono što bih mu ja rekao u povjerenju.
- U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

28. Kada bih potražio stručnu psihološku pomoć nakon teške intervencije, osjećao bih se nelagodno.

U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

29. **Znam kome se trebam obratiti ako želim psihološku pomoć.

U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

30. **Znam na koji način bi mi bila pružena psihološka pomoć kada bih je zatražio.

U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

31. Kada bih posjećivao psihologa, nikome to ne bih rekao.

U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

32. Spreman sam sudjelovati u edukacijama o očuvanju psihičkog zdravlja.

U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

33. Poticao bih kolege vatrogasce da potraže pomoć psihologa ako im je potrebna.

U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

34. Želio bih steći više znanja iz psihologije u vatrogastvu.

U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

35. **Znam razliku između psihologa i psihijatra.

U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

36. **Čitam novinske članke o psihičkom zdravlju vatrogasaca.

U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

37. **Čitam Vatrogasni vjesnik.

U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

38. **U Vatrogasnom vjesniku rado čitam članke vezane uz psihologiju vatrogastva.

U potpunosti netočno 1 2 3 4 5 U potpunosti se točno

39. Koliko imate godina? ____

40. Vaš spol

- Muški
- Ženski

41. U kojoj županiji živite?

- 1 ZAGREBAČKA
- 2 KRAPINSKO-ZAGORSKA
- 3 SISAČKO-MOSLAVAČKA
- 4 KARLOVAČKA

- 5 VARAŽDINSKA
- 6 KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA
- 7 BJELOVARSKO-BILOGORSKA
- 8 PRIMORSKO-GORANSKA
- 9 LIČKO-SENJSKA
- 10 VIROVITIČKO-PODRAVSKA
- 11 POŽEŠKO-SLAVONSKA
- 12 BRODSKO-POSAVSKA
- 13 ZADARSKA
- 14 OSJEČKO-BARANJSKA
- 15 ŠIBENSKO-KNINSKA
- 16 VUKOVARSKO-SRIJEMSKA
- 17 SPLITSKO-DALMATINSKA
- 18 ISTARSKA
- 19 DUBROVAČKO-NERETVANSKA
- 20 MEĐIMURSKA
- 21 GRAD ZAGREB

42. Označite skupinu kojoj pripadate:

- 1 član DVD-a bez zvanja i osposobljavanja
- 2 vatrogasna mladež
- 3 vatrogasac
- 4 vatrogasni dočasnik
- 5 vatrogasni časnik
- 6 viši vatrogasni časnik
- 7 imam prekvalifikaciju za zanimanje vatrogasca/vatrogaskinje ili vatrogasnog tehničara/vatrogasne tehničarke

43. Vaša razina obrazovanja:

- 1 osnovna škola
- 2 srednja stručna sprema
- 3 viša stručna sprema (prvostupnik)
- 4 visoka stručna sprema (magistar)
- 5 završen poslijediplomski studij (mr.sc. , mr.spec. , dr.sc.)

44. Vaš aktualni radni status:

- 1 stalno zaposlen (puno radno vrijeme)
- 2 povremeno zaposlen (honorarni rad)
- 3 nezaposlen
- 4 učenik/student
- 5 umirovljenik

45. Jeste li ikada sudjelovali u nekoj teškoj vatrogasnoj intervenciji?

- 1 Da, jednom
- 2 Da, više puta
- 3 Ne, nikada

46. Je li netko iz Vaše obitelji vatrogasac (ako da, napišite tko)?

47. Jeste li ikada osjetili potrebu za psihološkom pomoći?

- 1 Da, jednom
- 2 Da, više puta
- 3 Ne

48. Jeste li ikada potražili psihološku pomoć?

- 1 Da, jednom
- 2 Da, više puta
- 3 Ne

49. Jeste li ikada dobili psihološku pomoć?

- 1 Da, jednom
- 2 Da, više puta
- 3 Ne

Zahvaljujem Vam se na ispunjavanju upitnika!

Za sva pitanja slobodno me možete kontaktirati putem e-mail adrese
karolina.kamenar500@gmail.com.

Legenda:

Čestice nisu ušle u faktorsku analizu zbog:

*Visoko zasićenje na dva faktora ili smanjuju pouzdanost

** zbog sadržajnog neuklapanja

*** Čestica tvori zaseban faktor